

Telegraful Român.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiiu pe an 14 cor., 6 luni 7 cor., 3 luni 3 cor. 50 fil.
Pentru monarhie pe an 16 cor., 6 luni 8 cor., 3 luni 4 cor.
Pentru străinătate pe an 24 cor., 6 luni 12 cor., 3 luni 6 cor.

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației tipogr. arhid., Sibiiu, str. Măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției Telegrafului Român, str. Măcelarilor Nr. 45.
Scrisori nefrancate se refuză. — Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 14 fil., — de douăori 24 fil., — de trei ori 30 fil.
rândul cu litere garmond.

Nașterea Domnului.

Nr. 13,769 Pres. 1914.

IOAN,

din îndurarea lui Dumnezeu arhiepiscop al bisericii ortodoxe române din Transilvania și mitropolit al Românilor gr-orientali din Ungaria și Transilvania.

Iubitului cler și popor din arhidieceza noastră transilvană, dar și îndurarea dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Iisus Christos.

„Eată vesteso vouă bucurie mare, că s'a născut vouă astăzi mântuitoriu, carele este Christos Domnul”.

Luca 2—10, 11.

Știind eu cu ce dor și cu câtă bucurie ați așteptat și voi, iubiților mei fii sufletești, precum au așteptat și ceilalți creștini, aceste sfinte sărbători ale Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos, iar de altă parte simțind, că aceea bucurie la noi toți este tare paralizată și conturbată din cauza înfricoșatului războiu, la care este angajată și patria și monarhia noastră: m'am văzut îndemnat a veni și astădată cu duhul meu între voi, nu numai pentru a mă bucura împreună cu voi de Nașterea Domnului și a rugă și împreună cu voi pe bunul Dumnezeu pentru încetarea războiului și pentru cât mai curând restabilire a păcii mult dorite, și pentru toate cele de folos sufletelor și trupurilor noastre, dar și pentru a ne mângăia împreună, și mai ales cu cei mai greu atinși de urmările războiului, arătându-vă tuturor, că bucuria de Nașterea Domnului este mult mai mare, și trebuie să paralizeze și să aline orice alte dureri și suferințe trecătoare.

Precumcă bucuria de Nașterea Domnului este mai mare decât ori cari alte bucurii și trebuie să paralizeze și să alineze ori cari alte suferințe și dureri trecătoare, a spus-o și îngerul lui Dumnezeu către păstorii din jurul Vifleemului când s'a născut Domnul zicând: *«Iată vestesc vouă bucurie mare, că astăzi s'a născut vouă Mântuitor, carele este Christos Domnul»*. De asemenea au arătat aceasta și ceilalți îngeri din ceriu cântând împreună: *«mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pre pământ pace și între oameni bunăvoire»*. Tot însufleții de acea mare bucurie au alergat și filozofii dela răsărit cu daruri la închinarea Domnului.

Dar apoi și mai bine vom înțelege mărima bucuriei de Nașterea Domnului dacă ne vom reaminti, iubiților, starea cea tristă și dureroasă a oamenilor, dinaintea venirii Domnului nostru Iisus Christos din ceriu pe pământ, și adecă, dacă ne vom reaminti, cum oamenii, făpturile cele

mai alese ale lui Dumnezeu, în urma întunecării minții prin păcat deveniră cele mai nefericite ființe, perzându-și starea fericirii cei dintâi. Cum ei nu mai cunoșteau pe adevăratul Dumnezeu, închinându-se la soare, lună, stele, la idoli și la alte asemenea făpturi neînsuflețite, cum cei slabi deveniră robi și jucăria celor mai tari, și alte asemenea.

Iar dacă ne vom mai reaminti, iubiților, că numai Domnul nostru Iisus Christos ne-a putut mântui de toate aceste rele, că numai el a putut șterge osânda păcatului și a învăța pe oameni cunoștința adevăratului Dumnezeu, că numai el ni-a redeschis iarăș calea la fericirea cea dintâi și ne-a redat sfânta moștenire fiiască a părintelui nostru celui ceresc, precum ne spune aceasta și sfântul Apostol zicând: *«De acum nu mai sunteți robi ci fii, iar ca fii sunteți și moștenitori ai lui Dumnezeu prin Iisus Christos»*, zic, dacă ne vom reaminti toate acestea și alte asemenea mari și neprețuite daruri aduse nouă de Domnul, atunci ne vom convinge, că bucuria de Nașterea Domnului într'adevăr trebuie să fie atât de mare, încât să aline orice alte dureri și suferințe trecătoare.

Auzind acestea, presimțesc că mulți dintre voi, iubiților, se vor întreba în sufletul lor, că dacă Nașterea Domnului nostru Iisus Christos a adus lumii, atâtea mari daruri, pentru ce sunt totuși atâtea nefericiri între oameni? Iar răspunsul este, că precum Domnul a venit în lume numai din nemărginita sa dragoste spre oameni, întemeind și sfânta sa religie pe fundamentul cel vecinic al dragostei creștine, tot asemenea a legat și a condiționat și împărțirea oamenilor cu acelea daruri de o singură poruncă, de care atarnă toată legea și pro-rocii, adecă dela porunca dragostei creștinești, de a iubi pe Dumnezeu și pe deaproapele. Fiindcă însă o mare parte dintre oameni a uitat, atât iubirea de Dumnezeu și preamărirea lui, cât și iubirea și bunăvoirea dintre oameni, de aceea și sunt atâtea rele și nefericiri în lume.

Și într'adevăr, dacă ar iubi oamenii pe Dumnezeu, atunci și Dumnezeu i-ar iubi pe ei. Dacă ar împlini oamenii voia lui Dumnezeu, atunci și Dumnezeu ar împlini cererile lor. Tot asemenea și dacă ar iubi oamenii și pe deaproapele, atunci și acesta i-ar iubi pe ei și ar face voia lor. Atunci nu ar mai fi între oameni atâtea ură și dușmănie, atâtea pricini și prigoniri, atâtea procese și judecăți, și n'ar mai fi nici războaie în lume. Atunci n'ar fi lipsă de atâția dirigători, slujbași și ostași, și atunci n'ar fi nici atâtea dări și sarcini grele,

atunci și pământul ar fi un fel de raiu, căci ar domni și pe el împărăția lui Dumnezeu cea din ceriu, pe care o cerem în rugăciunea noastră cea de toate zilele, prin cuvintele: *«Tatăl nostru carele ești în ceriu, să vină împărăția ta precum în ceriu, și pe pământ»*.

Dacă însă, durere, sunt totuși atâtea suferințe și nefericiri între oameni, cauza este, precum am mai amintit, că mare parte dintre ei nu țin cu tărie la porunca cea mare a Domnului, *de-a iubi pe Dumnezeu și pe deaproapele*, ci în loc de aceea iubire unii cârtesc și asupra lui Dumnezeu, iar între sine să urască și să dujmănesc unii pe alții, să prigonesc, să nedreptățesc, lăcomind unii la bunul altora. Tot atâtea păcate grele acestea, cari strigă răsplată la ceriu, de unde apoi din când în când urmează felurite certări, nefericiri și pedepsele meritate dela Dumnezeu precum sunt anii cei slab roditori, potopurile, cutremurile de pământ, boalele lipicioase, războaiele cele înfricoșate, precum este și celce decurge acum în lume mai bine de 5 luni.

Când prea bunul Dumnezeu ne ceartă cu asemenea pedepse grele și înfricoșate, nu o face din ură, ca să ne piarză, scris fiind, că nu voește moartea păcătoșului, ci o face numai din nemărginita sa iubire spre noi, ca să ne deștepte din rătăcire, și să ne readucă la calea cea bună a binelui și a fericirii noastre, precum ne spune aceasta și sfânta scriptură, zicând: *«pe carele îl iubește Dumnezeu îl ceartă și bate pe fiul, pe carele îl iubește»*, precum o fac aceasta chiar și părinții cei înțelepți față de fiii lor, tot numai spre a-i aduce la calea cea bună, a binelui și a fericirii.

Astfel toate acele suferințe și nefericiri, ce vin asupra noastră, nu sunt ca să ne piarză, ci numai ca să ne întoarcă spre cele bune. De aceea ele au și acea parte bună, că ne îndeamnă a ne feri de fapte rele și de păcate și a ne apropia tot mai mult de Dumnezeu. Chiar și războiul de acum, pe lângă toate relele și nefericirile lui, a avut totuși și aceea parte bună, că a deșteptat în sufletele oamenilor, în măsură tot mai mare, simțul iubirii creștinești, a iubirii de Dumnezeu și deaproapele. Dovadă, că oamenii au început a cerceta mai regulat sfânta biserică și a se împărtași și de darurile ei. Apoi a se feri de rele și a face fapte bune, mai ales fapte de milostenie.

Astfel vedem, cum toți adevărații creștini, fără osebite de lege și limbă, dela începutul războiului încoace se întrec la jertfe, mari și însemnate, la jertfe de milioane coroane, pentru ajutorarea familiilor ostașilor celor chemați la războiu. Astfel vedem, cum femeile, mai ales cele din clasele mai de sus, fără osebite de lege și limbă, se întrec în a întâmpina, pe la stațiunile căilor ferate, cu felurite daruri și alimente, atât pe ostașii că-

lători la războiu, cât și pe cei ce se întorc răniți sau bolnavi dela războiu. Astfel vedem, cum aceleași vrednice femei se întrec întru a cerceta pe ostașii morboși de prin toate spitalele, cum îi mângăie și îi îmbrățează, și cum îi dăruiesc cu diferite daruri. Astfel vedem din jurnale, cum pânăși creștinii din statele unite ale Americii, unde domnesc binecuvântările păcii, au adunat milostenie de câteva milioane coroane, pentru a mângăia, de sărbătorile Crăciunului, pe cei atinși de nefericirile războiului.

Iată iubiților, cât de mult a deșteptat acest războiu simțul dragostei creștinești în sufletele oamenilor. Dar apoi deosebi de acestea, pentru noi Români războiul de acum a mai avut și acea parte bună, că prin el s'a dovedit și astădată neclintita noastră credință și loialitate către preainaltul Tron și patrie, și neîntrecuta vitejie a ostașilor noștri, recunoscută și de locurile mai înalte, cari toate acestea mari virtuți patriotice ne îndreptățesc la cele mai frumoase speranțe de viitoriu tot mai bun și mai fericit.

Din toate acestea văzându-se, iubiților, multe și felurite întâmplări și nefericiri, cărora noi oamenii suntem expuși în această viață, iar de altă parte încredințându-ne, că de atari nefericiri nimeni altul nu ne poate apăra și ocroti, nici a ne mângăia și ajuta în năcazurile noastre, decât numai singur prea bunul Dumnezeu, nu ne rămâne decât să ne apropiem tot mai mult de El, cu fapte bune, cu post și rugăciune, rugându-l ferbinte, să ne apere și să ne mântuie de toate relele, și să ne binecuvânte cu pace și sănătate, să ne binecuvânte cu ani mai bine roditori, apoi cu biruința armelor noastre în războiu și cu cât mai curând încetare a războiului și cu restabilirea păcii, de toți mult dorită.

Urmând așa, prea bunul Dumnezeu ne va feri și ocroti de asemenea nefericiri grele, și dacă totuși am fi cumva cercați, tot numai prea bunul Dumnezeu ne va ajuta și ne va întări să le putem suportă cu răbdare creștinească; iar de altă parte ne vom convinge, că bucuria de sărbătorile Nașterii Domnului va paraliza orice alte supărări și dureri, cum și că acea bucurie nu va trece deodată cu sărbătorile, ci ea ne va însoți și în celelalte zile ale vieții noastre, ceea ce dorindu-vă și eu din inimă, și poftindu-vă ca aceste sfinte sărbători, precum și cele apropiatoare ale anului nou și ale botezului Domnului, să le petreceți în pace, sănătate și mulțumire, și să le ajungeți încă la mulți ani, tot cu mai multă bucurie, cu binecuvântare arhierească am rămas

Sibiiu, la sărbătorile Nașterii Domnului din anul 1914

Al vostru tuturor
de tot binele voituriu

Ioan Mețianu m. p.,
arhiepiscop și mitropolit.

Interpretarea

§§-ilor 18, 40, 88 și 150 din „Statutul organic”

de Dr. Ioan Lupăș.

III.

Dar — ne spune «Un credincios» în «Drapelul» — «când voim să explicăm o lege pozitivă, numai tendința legislatorului, depusă în motivarea legii decretate, poate fi dirimătoare».

Căutând să controlez exactitatea acestei afirmațiuni la autorii manualelor de drept, am aflat că ei mai admit pentru interpretarea logică și alte elemente, precum pot să fie: motivele legislatorului (*occasio legis*)... antecedentele istorice... stabilirea tendinței legislatorului pentru clarificarea sensului legii și a dispozițiilor cuprinse într'însa. «Acest moment de interpretare este ceace vechia doctrină numia *ratio legis* și a cărei aplicare era deplin exhaiurată în aceste două parerii juridice: «*ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio*» și «*cessante ratione cessat ipsa lex*». În sfârșit ca o îndrumare importantă pentru interpretarea legii servește și *ratio aequitatis*.... Dacă rezultatul interpretării logice contrazice interpretării gramaticale: totuși acela trebuie privit ca directiv, deoarece «*sententia est magis sequenda quam scriptura*».¹

În sensul acestora ar fi fost admisibil să invoc, în articolul meu, pe lângă textul §§-ilor respectivi din «Regulamentul organic» dela 1864 și din Proiectul lui Șaguna dela 1868, încă și alte împrejurări: să fi arătat d. e., cum a contemplat Șaguna alegerile pentru sinodul proiectat a se ținea în Septembrie 1848, cum s'au făcut acele alegeri pentru sinoadele din 1850, 1860 și 1864, cum s'a fixat modali-

tatea lor în «Statutul definitiv despre alegerea deputaților la sinoadele Bisericii gr.-or. din Ardeal».¹

Dar nu am voit să mă depărtez prea mult de analiza lucrărilor pregătitoare imediate ale «Statutului organic», după cum nu voesc s'o fac nici de astădată. Ci, cu toate că jurisprudența dă o latitudine atât de considerabilă celor ce sunt aplicați a se îndeletnici cu interpretarea doctrinală logică a vre-unei legi, mă voiu mărgini să examinez aici numai ceea ce vrea să admită autorul articolului din «Drapelul», adică «*tendința legislatorului, depusă în motivarea legii decretate*».

Această tendință este destul de clar exprimată în *introducerea «Proiectului»* prezentat de Șaguna în ședința I-a (16/28 Sept.) a congresului național-bisericesc din 1868. Introducerea e de următorul cuprins: «Carele are cât de puțină cunoștință a instituțiilor Bisericii noastre și a acelor afaceri, de care Ierarhia, preoțimea și creștinii noștri s'au bucurat în viața bisericească și până acum, când Biserica noastră era suferită d. e. în Ardeal, sau și primită prin lege, dar dependentă dela Stat, d. e. în Ungaria și Bucovina: acela cetind cele ce am expus eu în acest proiect de regulament, va afla, că eu I. sau prea puțin sau nimic nu proiectez, ce sau n'ar fi fost și până acum în praxă, sau ce n'ar proveni din natura obiectului deslușit și din obșteasca convingere a tuturor factorilor unei Biserici; II. că eu las neatinsă praxa cea de până acum, încât aceea au corăspuns teoriei canonice, și numai acea praxă o reduc la teoria și regula cuviincioasă, care cuprinde în sine vre-o abnormitate; III. că eu acele așezăminte bisericești proiectez a se aduce la valoare, care până acum din ori și ce cauză erau afară de întrebuintare și care au a se pune în lucrare, dacă vrem, *cu să ajungem la scopurile cele sfinte religioase*; IV. în privința conducerii școalelor confesionale, am regulat opiniunile și așteptările obștești; și în fine V. treaba fondurilor bisericești, școlare și fundamentale astfel proiectez de a se administra, încât acelea să nu se primejduască».²

Iar când a prezentat congresului proiectul, a mai spus Șaguna, că «acesta cuprinde în sine organismul sinoadelor, a părților celor mai vitale, *din cari după firea lucrului constă mitropolia*, că precizează chiar drepturile și datorințele creștinilor, va să

¹ Cf. Actele sinodului din anul 1864, pagina 255 și urm.

² Cf. Protocolul congresului național-bisericesc român de Religionea greco-răsăriteană conchemat în Sibiu pe 16/28 Sept. 1868. pag. 122—123.

zică a acestora și a tuturor părților constitutive ale bisericii și prin aceasta garantează libertatea în biserică, căci libertatea fără țărurile raționale e abuz».¹ Apoi drept încheiere a adaus, că «din pozițiunea sa ca mitropolit și ca cel mai bătrân a pregătit acest elaborat, dar provoacă pe toți membrii congresului să facă *studii serioase* asupra aceluia, să-și deie opiniunea liber, fără șfială, căci dânsul primește bucuros modificațiunile, ce se vor afla de *necesare*, nefiind preocupat de nici o idee de predilecțiune pentru operatul său și-l predă acest operat congresului, ca un aluat pregătit, din care stă în voia și chemarea congresului de a compune pânea, ce să ne fie hrană pentru toți».

Deși congresul primise, în ședința I-a, propunerea deputatului Faur de a se pune acest proiect la ordinea zilei, imediat în ședința următoare, totuși în a 3-a ședință președintele declară că «la compunerea acestui proiect a fost îndemnat singur numai de *acea tendință curată*, de care a fost povățuit înainte de 600 de ani unul dintre cei mai renumiți canoniști, Balsamon, carele în canonul 39-lea cartaginean zice: «Oficiurile bisericești nu sunt de puterea episcopescă, ci de *autoritatea și dignitatea canoanelor*». Și așa desfășurând președintele, că la toate afacerile l-au condus canoanele bisericești, «*se învoeste*, ca acest elaborat să se predee unei comisiuni; iar la punctele, la cari ar afla comisiunea unele îndoieli și greutăți, promite a da deslușirile necesare».²

În aceeaș ședință s'a ales comisiunea de 27 inși, (câte 9 din fiecare eparhie), care în ședința din 3/15 Octombrie își prezintă elaboratul său lucrat pe baza proiectului amintit. Pe când proiectul lui Șaguna era rezultatul unui studiu îndelungat și al experiențelor de mulți ani, elaboratul comisiunii mai ales în părțile, unde a introdus modificațiuni, cari nu erau absolut necesare, nu se întemeia nici pe studiul aprofundat al așezămintelor bisericești, nici pe experiențe suficiente. S'au introdus astfel și unele lucruri nouă folositoare bisericii, dar și altele, cari nu puteau să însemneze atunci altceva, decât un fel de salt în necunoscut. Comisiunea n'a avut timpul necesar spre a face «*studii serioase*», cum făcuse Șaguna din tineretele sale și cum ar fi dorit el, să le poată face și ceilalți membri ai congresului.

De aceea nu trebuie să ne mirăm de contradicțiunile și lacunele, ce s'au

¹ Ibidem pag. 20—21.

² Ibidem 40—41.

strecurat în «Statutul organic». Dnul avocat Ioan de Preda a indicat în recentul său comentariu mai multe lacune și defecte de acest soi. Nu aflu acum potrivit prilejul a le enumera pe toate, ci mă mulțimesc a îndruma pe cetitor la critica severă, dar dreaptă, pe care o face dl Ioan de Preda la pag. 139—143 a cărții Dsale cu privire la §. 53. al «Statutului organic», arătând cum «sinodul protopresbiteral *faptice* a fost lipsit de dreptul electoral în privința protopopului său», cum modalitatea de candidare, fixată în «Statutul organic» sub numirea de alegere a protopopului, este esențial greșită: «n'are și nu poate avea nici un sens», de oarece «nu este nici alegere, și nici candidare veritabilă», pentru că ea «face posibil, ca să fie instituit de protopop un individ, pe care *din întregul tract un singur alegător îl voeste*». Cu mult mai dreaptă, mai logică și mai în conformitate cu sistemul electiv, care stă la baza Constituției noastre bisericești, era și în punctul acesta dispoziția, contemplantă de Șaguna în §§-ii 75 și 77 ai proiectului său, unde acordând Consistorului dreptul de a candida la protopopie «*trei indivizi harnici și bine-meritați*», îi impunea totodată și *datorința de a denumi* ca protopop pe cel ce «a căpătat pluralitatea voturilor» sinodului protopopesic electoral. Am citat anume cazul acesta spre a dovedi domnului avocat Ioan de Preda, că nu se poate generaliza, ceea ce afirmă dsa în articolul I, că nepriinirea unei propuneri «militează totdeauna pentru nepracticabilitatea ei, ori de cine ar fi fost făcută propunerea». Va recunoaște și dsa, cel puțin în cazul citat, dacă nu și în celelalte cazuri, că dispoziția din proiectul lui Șaguna ar fi fost cu mult mai practicabilă, decât cea din §. 53, de astăzi, al «Statutului organic».

Tot astfel am afirmat eu și afirm, că proiectul lui Șaguna cu ciclul de 6 ani pentru corporațiunile bisericești reprezentative ar fi cu mult mai practicabil și mai avantajos pentru interesele bine pricepute ale bisericii noastre. Căci după sistemul de azi, cu alegeri și restaurări trienale, în multe parohii de ale noastre se tulbură și se zdruncină, durere, atât de mult liniștea și bună înțelegerea între credincioși, încât pe lângă cele mai serioase încordări abia se poate restabili, până cătră sfârșitul ciclului trienal, pacea care se surpă iarăși din temelie, la începutul noului ciclu.

A procedat deci corect comisiunea și congresul, când a pus în locul ciclului de 6 ani ciclul de 3 ani?

Eu cred, că nu! Se vor găsi pro-

FOIȘOARĂ.

Sonet.

An nou, cum te cobori în zare
In nesfârșita vremii goană.
Ca un schelet dintr'o icoană
A morții, ai înfățișare.

Ești vre-o prorocie rară
Pentru sfârșitul vieții mele,
Ori îmi aduci solii din stele
Pentru ai mei, că au să piară?

Pe cerul tău văd nori de sânge,
Pe câmpul tău pustietate...
Copil la sânul mamei plânge.

Prin norii tăi însă răsbate
O strălucire, ce se frânge
Din zorile îndepărtate.

Maria Cunțan.

Din vremuri grele.

Stau muncind în jurul mesei
Adânciți în cugetări,
Ucenicii și stăpânul
Fabricii de luminări...

O durere-i stăpânește.

Au căzut în bătaii
Mulți, — și cel ce zăgrăvește
Sfinții mari de pe făclii.
Stau făcliiile grămadă,
Stă măiestrul abătut...

Câți de-ai noștri o să mai cadă,
Care va fi mai căzut?
Cum stau aplecați pe lucru
Punând vorbelor cătuși,
Văd cum vine dinspre curte
Și s'apropie de uși
Un ostaș cu fața trasă
Și cu brațul 'nfășurat.
„Bună seara și bun lucru,
Știu că nu m'ați așteptat”.

N'au putere să răspundă.
Stau înmărmuriți, — nu cred, —
E ortacul, — e zugravul.
Stăpânul îi zice — 'ncet:
„Nu te-am așteptat copile.
Dar bine-ai venit acasă...
Puneși un butuc în sobă
Și-i puneși scaun la masă.
Dați făcliiile ntr'o parte,
Aruncați gânduri — și scule,
S'aduce-ți și vin și pâne...
C'o fi văzut morți destule.
„Am văzut; dar dintre toate

Par'că văd mereu tot una
A lui Sandu de pe Steasă.

A căzut acum e luna".
Să sucește greu ostașul,
Dă vișălul și s'azează,
Peste fața 'ntunecată
Blând alunecă o rază.
„Scoate-ți cartea cu icoane.
Nu pot căci mă doare 'n mână
Și 'mi e somn, să știți tovarăși
N'am dormit de-o săptămână.
Câte-am petrecut cu toții
De-aș putea să vi le număr!
Da-l făcusem sfânt pe Sandu
Până n'aveam glonț în umăr.
Ia deschide-ți sacul cela
Răzâmat de stâlp la ușă.
Am în el o carte albă
Tăvălită prin cenușă.
Sunt încondeieri și chipuri
Din răsboi luate 'n vise —
Până nu știam adâncul
Dușmăneștilor abise —
Una însă, cea din mijloc,
E din val de bătaie,
Sandu cum să prăbușește,
Sufletul lui cum învie.

Maria Cunțan.

Mihail Eminescu.

(R) Una dintre cele mai frumoase și mai nobile atribuțiuni sufletesti ale neamului nostru a fost și este *recunoștința*. Cu toate prilejurile și între toate împrejurările el și-a manifestat în chip demn sentimentele de sinceră admirațiune și de recunoștință caldă față cu bărbații mari ai neamului, față cu eroii sufletului nostru etnic. Așa și față de sufletul mare și tipic românesc al lui Mihail Eminescu, care n'a fost numai „poet și apostol, ci și un distins bărbat al școalei, care ne-a lăsat o nepretuită comoară de îndrumări și sfaturi pedagogice”.

Și s'a stâns „cest luceafăr, s'au împlinit 25 de ani de când largul și învăpăiatul lui suflet, desbrăcat de haina durerii, de lutul păcătoș, s'a înălțat la Tatăl luminii, dela care a emanat!

Așa cum coboram colina, asupra căreia stăpânește de veacuri biserica noastră românească, mi-a răsărit în minte o poveste atât de potrivită cu viața sbuciumată a aceluia, care ne încălzește inima, ne curățește și fructifică gândirea și ne oțolește voința.

Era în vremea, când pământul mai avea plieș să sărute picioarele sfinte ale Tatălui din ceruri și ale prea curățitorului Ingeri. Povățuit de porunca împăratului cereșc, arhanghelul Mihail pogori într-o noapte de păcură, pe calea trăsnetului, țările lumii,

tabil teoreticiani, cari vor susține contrarul. Dacă acestora le-ar fi dat să petreacă numai câțiva ani în frământările, atât de ingrate și sterile ale vieții dela sate, ar putea să se convingă de corectitatea afirmațiunii mele, și să înțeleagă că adevărul vieții nu este totdeauna identic cu adevărul raționamentului teoretic.

Dar prin ce și-a motivat comisiunea și congresul această modificare?

Prin nimic! Cel puțin protocolul congresului nu ne dă nici un indiciu în această privință. Cauza acestui defect este probabil acel laconism protocolar condamnat, care se practică așa de mult și în zilele noastre. Zădărnici vom cerca deci să ne lămurim exact asupra acestui punct. Am căutat anume și în arhiva mitropolitană, dar nu am putut afla nici o urmă despre vre-un manuscris al elaboratului comisiunii de 27. Modificarea aceasta a fost deci primită de congres, cu sau fără motive, iar Șaguna ca un conducător înțelept, care nu putea să-și zădărnicească opera proprie tocmai în momentul, când s'o încunună cu izbânda mult dorită, a admis și această modificare, ca și pe altele, aducându-și probabil aminte și de povața proverbului german: «Der Gescheite giebt nach».

Un lucru e sigur: Nici comisiunea, nici congresul n'a respectat tendința exprimată de Șaguna în punct II al introducerii de a lăsa «neatinșă praxa» din trecut «încât aceea a co-răspuns teoriei canonice» și nici voiața lui de a ajunge «la scopurile cele sfinte religioase». Căci prin repețirea deasă a alegerilor, aceste «scopuri sfinte religioase» nici de cum nu s'au putut și nu se vor putea promova. Iar «praxa» din trecut, pe care năzuia Șaguna s'o lase neatinșă, era alegerea indirectă, bazată pe încrederea în conducători, pe dragostea creștinească, pe sentimentul de frăție, de cinste și cuviință, nu alegerea directă, tumultuoasă, prepueinică și formalistă, care ori prin câți §§ i ar fi îngredită și reglementată, după cum arată și experiențele dureroase și atât de scump plătite ale alegerilor comitatense și dietale, da totuși destule prilejuri de abuz, căci — zice d. N. Iorga în una din aforismele sale — «legea este numai atâta, cât este jugul ce împedecă de a intra în grădina pe porc, care rămâne tot porc».

Sub acest raport, sunt explicabile cuvintele răposatului cavalier Ioan Pușcariu, care după ce a văzut proiectul lui Șaguna atât de alterat în unele puncte prin modificările, introduse în el din partea comisiunii, a

exclamat în felul său glumeț: «Veți vedea voi, ce veți păți, dacă ați băgat *var-meghia* în biserică!»

Dar dacă protocolul congresului și alte acte nu ne dau deslușirile, pe cari am dori să le avem cu privire la motivele acestei modificări, suntem datori să căutăm a le afla prin deducțiune.

În congresul național-bisericesc din 1868 au fost mulți bărbați vrednici și politicieni de valoare (după cum se găsec și astăzi mulți oameni de valoare prin corporațiunile reprezentative ale bisericii noastre). Ei au adus cu sine experiențele și mai ales *decepțiunile* de pe terenul activității lor constituționale politice și, fără a cum-păni de ajuns, dacă acestea vor fi spre binele sau în detrimentul vieții noastre religioase și culturale, au cerat, și au reușit să le valorifice pe terenul activității lor constituționale-bisericesci. Astfel, știind ei, că pentru întreg sistemul centralistic al lui *Schmerling* a fost fatală dispoziția, prin care se intenționa recrutarea deputaților pentru parlamentul central prin alegeri indirecte, dintre deputații dietelor provinciale, au militat în congres pentru alegerile directe, pe cari unii și le închipuiau aidoma cum erau și mai sunt încă alegerile pentru deputații dietali: să se adune adevărat din toate satele câte unui cerc electoral toți credincioșii într'un singur loc de votare.

Bine înțeles, planul acesta ar fi zădărnicit în bună parte orice alegere de deputați sinodali și congresuali. Tot Șaguna a trebuit să intervină cu înțelepciunea și experiența sa probată, ca să înlătore acest pericol din calea constituției noastre bisericicești și să se introducă votarea în parohii, cum dispune § 91 litera e) din «Statutul organic».

Am zăbovit ceva mai mult cu schițarea peripețiilor, prin cari a trecut legiferarea «Statutului organic». Am făcut însă lucrul acesta: 1) cu scopul de a arăta, întrucât erau mai avanta-toase unele puncte din «Proiectul» lui Șaguna față de modificările propuse de comisiune și acceptate de congres, și 2) cu gândul, că dacă în aceste expuneri ale mele se vor fi strecurat unele afirmațiuni eronate, aceia dintre membrii congresului, pe cari Dumnezeu i-a învrednicit să mai fie și azi în mijlocul nostru, se vor folosi de acest prilej spre a ne da informații mai sigure așa, după cum îi ajută memoria, dacă dovezile *scrise* lipsesc. Din cele expuse până aci se vede clar, că cei din vechime aveau dreptate, când ziceau:

«*Habent sua fata...proiecta legum!*»

IV.

Dacă «Statutul organic» nu poate fi considerat ca o lege perfectă, ne-fiind dat muritorilor să creeze nici un lucru perfect, el este totuși o lege bisericicească foarte însemnată și care poate să tindă spre perfectibilitate. Această tendință noi suntem datori s'o promovăm din toate puterile și după cea mai bună pricepere a noastră. Numai atunci ne vom fi împlinit datorința de a promova tendința spre progres a legislației noastre bisericicești, când după sfatul străbun: *Carpe diem* vom ști profita de împrejurările, cari ne îmbie oarecum de sine, prin torța lor proprie, prilejul potrivit de a cerca să perfecționăm clădirea constituției noastre bisericicești, înlăturând pietrele nesigure, din cauza cărora ar putea să se surpe cu timpul întreaga clădirea, și înlocuindu-le cu altele mai corăspunzătoare, mai trainice și mai sigure!

Cred că este nu numai contrară progresului, ci și fundamental greșită «opinia separată», în sensul căreia prin Statutul organic s'ar fi creat bisericii noastre față de puterea statului «o relațiune de drept cam asemănătoare cu a unui *contract bilateral*», din care pricină noi am fi osândiți să stăm locului cu întreaga constituția bisericii noastre, căci «ne-am putea trezi, că mâne-poimâne vine guvernul, sau vine cutare corporațiune și declară: din cauza forții majore sau din anume împrejurări excepționale am abandonat sau am schimbat cutare § din «Statutul organic»!

Mai întâi de toate afirmațiunea cu «contractul bilateral» este inexactă, fiindcă concepția statului modern nu admite *sub raport de drept public* nici un fel de contract bilateral cu cetățenii săi proprii. Așa ceva numai în statul medieval era cu putință. «Statutul organic» nu e decât rezultatul dispoziției cuprinse în § 3 al articolului de lege IX din 1868, care îndreptățește pe credincioșii bisericii noastre a-și administra și governa cauzele lor bisericicești, școlare și fundaționale în mod *independent* «*prin propriile lor organe, în sensul statulelor, ce se vor stabili în congresele lor și vor fi încuviințate de către Maiestatea Sa*»...

După cum rezultă din acest text, *statutele* mitropoliei noastre le stabilesc congresele, deci ele au dreptul să le și perfecționeze, bine înțeles, pe lângă rezerva încuviințării majestatic. Guvernul țării, nefiind organ al mitropoliei noastre, nu poate *nici să abandoneze, nici să schimbe vre-un § din «Statutul organic»* și nu are drept să se

amestece nici în administrarea și guvernarea cauzelor noastre bisericicești, școlare și fundaționale.

Cu toate acestea știm, că s'a amestecat și se amestecă foarte des, nu numai în afacerile noastre școlare, ci și în cele de ordin pur bisericicesc. Neîntărirea alesului mitropolit Popazu la 1874, iar mai târziu a aleșilor episcopi Mangra, Musta, Badescu, nerespectarea autonomiei noastre bisericicești, în chestia școlară, începând chiar din anul 1868, și agravându-se în mod nespus de dureros pentru noi în 1907 și 1913, ne pot da destule dovezi, că nu poate fi vorba de nici o «relațiune asemănătoare cu a unui *contract bilateral*». Căci ce fel de contract bilateral ar fi acela, pe care *una* din părți să-l poată desconsidera oricând, fără nici o urmare penală, iar cealaltă să fie datoare a se ținea *orbis* de litera lui, fără posibilitatea ori căruia progres?!

Ca om al bisericii, trebuie să mărturisesc, că m'aș bucura, dacă ar fi adevărată afirmațiunea părintelui Tulbure, privitoare la «contractul bilateral» dintre biserică noastră și puterea statului. Pentru că în acest caz ne-ar fi dată puțința să lecuim repede și radical gravaminele noastre de ordin bisericicesc și școlar, cari se țin lanț dela 1868 până în prezent.

De altă parte însă, ca unul care mi-am dat silința să cunosc și să pătrund încâtva dezvoltarea legislației noastre bisericicești în acest început de epocă constituțională, știu, că congresele noastre naționale bisericicești nu s'au prea lăsat intimidare de sperietoarea cu guvernul, ci au căutat să desvoalte, să amplifice și să completeze constituția noastră bisericicească prin diferite dispoziții legislative, unele în deplină concordanță cu §§-ii «Statutului organic», altele întorcându-se dela dispozițiile acestor §§ i spre cele cuprinse în «Regulamentul organic» din 1864 și dând prin aceasta o indicație destul de semnificativă pentru direcția în care urmează progresul legislației noastre bisericicești.

Pentru dovedirea acestei afirmațiuni din urmă nu voi face digresiuni prea obositoare, ci mă voi mărgini să explic, în câteva cuvinte, cazul citat de părintele Tulbure, cu § 10 din Regulamentul parohial votat de congresul național-bisericesc din 1909, sub nr. 184. Acest § dispune, că «pentru a se putea constitui sinodul parohial și a lua hotărâri *valide*, se recere să fie prezenți cel puțin *atâția* membri, din câți este compus *comitetul parohial*». — Dar în § 6 al «Statutului organic» se spune apriat, că «în sinodul parohial iau parte *toți*

și luă făptură de om. Venea să ispitescă nevoile omenirii, să încătușeze și stavilească puvoii păcatelor în lume. Și a pornit la drum robii de dorul de a răspândi lumina și cât mai mult bine printre oameni. A cutreerat toate țările locuite de pământeni, pripășindu-se pe la cei ce își ziceau frunțașii neamurilor, pe la conducători de gloate, pe la crai și la săraci, și groaza i-a săgetat inima, oblicind, că sufletul omului este pustiu și ars de otrava păcatelor. Graiurile lui divine, sfaturile izvodite dela Dumnezeu n'aveau nici o putere. Erau sămânță căzută pe piatră.

Cu sufletul răvășit de durere pribegea fără odihnă, întovărășit de batjocura omenescă.

Într-o zi, pe când se lrgăna ziua cu noaptea, se apropiă de un târgușor, pitit sub sprânceana unui codru, — singurul sat în care nu călcăse încă. Deodată răsări din gura unei văi un balaur negru cu limbi în-norătoare de foc, năvălind, sbiciuit de orcan, asupra târgușorului. În teama să nu-l prindă viforința în drum, fără adăpost peste noapte, își grăbi pasul și bătu la ușa locuitorilor, doar îi va îngădui vre-unul lăcaș peste noapte. Dar nime nu se îndură de cereșul drumet și-l alungară din cuprinsul lor.

Se înnoptase. Fortuna îngrozea văzduhul și toate vietățile. În lumina unui fulger, văzu la marginea satului o colibă cu coperci de stuf și desperarea nebună îl îndemnă să ispitescă și sufletul colibașului sărac. Și minune! Săracul simți milă și îi grăi: «Vino,

drumet, răzîj, poate în vre un ungher vei găsi adăpost împotriva vijeliei, dar de hodi-nă nu te pot chezașui, căci golaniile acestia sunt neas'ampărați, chinuți de foame sălbatică». Mihail bucuros de graiul blând al omului se aciuă sub perete și ostenit fiind adormi în grabă.

Dar pe la cântatul cocoșilor drumarul se trezește și se strecură neobservat pe ușă. În curte își scoate cremenea și iasca, pune foc la streșină și apoi se face nevăzut.

Stufal începu la o vreme să fumge, să trosnească înbușit și în urmă izbucni într'o vălvătaie de flăcări.

Colibașul trezit pe neașteptate din somn, de inecul fumului și de lumina neobicinuită, simte primejdia, își ridică în pripă copiii și îi scoate la larg. Aici își aduce aminte, că în colibă mai dormia un drumet. Se repede prin ploaia de schinte și norii de fum, doar îl va putea mântui dela prăpăd. Dar nu-l află. Legei în curte. Il căută jur în prejurul ocolului. Călător însă ca'n palmă.

În vreme, din colibă nu mai rămase fără scrum și cenușă. Cu pumnii strânși la tâmplă, colibașul gemea ca o fiară rănită, văzând nămicirea singurului lui avut. Gânduri păgâne îi sfășiau sufletul și bănuiala rea i se înfgea în inimă, ca o ghiară de pasăre răpitoare. În mîntie îi se încheagau blăstămuri ucigătoare de asupritoare, asupra aceluia, care asifela știut să-i răspătească bunătatea sufletului. Dar nu ajunsese să le rotească, când un vânticel suflă spuza din

vatra focului. Și să vezi minunea lui Dumnezeu! În loc de jar era tot firul graului. Și boabele de grâu erau aur curat!

În vremea aceasta arhanghelul Mihail ajunsese în cer la Dumnezeu. În povestea despre cele ispitate în împărăția omului, despre beznă păcatelor, sălășluită în sufletul omenesc, despre dorul celor săraci și obidiți după raiul pierdut. Și Tatăl cereș asculta cu luare aminte graiurile arhanghelului. În geacă îi tremura o lacrimă de milă pentru făptura lui cea mai frumoasă, mai desăvârșită și cea mai *nefericită*. Poate în clipele acestea de durere, s'a hotărît să-și *jerfească dragostea divină, să trimită pe vînicul său fiu în lume pentru a mântui pe om din robia întunerecului, a diavolului*.

Până aici povestea.

Și acum să izvodim viața *prorocului național, Mihail Eminescu*, care n'a vesit cu glas dumnezeesc solia mântuirii noastre naționale.

Răsărit din niște razeși, în fundul Moldovei, simte de timpuriu neastămpărul *geniului neamului*, sălășluit în sufletul lui. Îndemnat de povața nedeslușită a geniului apucă drumul vieții de pribeg. În tu-gile și obositoarele lui pribegiri ispțește toate culele sufletului românesc, pentru a cunoaște toate durerile și nedreptățile de veacuri, dorurile înbușite, nădejile și aspirațiile naționale. Și lumea românească privea la el ca la un oaspe nepoftit, ca la o arătare tulburătoare, ca la o cobe rea, și căr-

teile și batjocura se țeseau în urma lui. Fără a lua aminte la ocară omenescă, el merge înainte, cutreeră toate meleagurile locuite de Români, *mângându-se cu frumsețile creațiunii și sufletești ale poporului, cu graiul lui dulce și mlădios, cu gândirea lui așzată și înțeleaptă, exprimată od-seori fermecător de isteț*.

Din când în când, în zile de popasuri recreatoare, asemenea razeșului din județul Botoșanilor, care în zile de Dumineci urcă îmbrăcat în haina curată și îmbrăcată cu flori, colina în vârful căreia stăruie bisericuța, intră și el în templul neamului, care este trecutul nostru. Aci umil și cucernic stă de vorbă cu ctitorii vieții noastre naționale: cu Drăgășeni și Mușatinii înțelepți și viteji, cu Basarabii covârșiti de credință; coboară cu ajutorul cronicarilor tălcuitori de fapte domnești, cu graiul lor presărat cu paremii, valea Rovinelor și pândeste, cum mlădăra lui Mircea, aplesat de ganunchi își ascunde în slova mărunță dorul și dragostea inimii față cu domnița sa.

În temelii experienței bogate a pământului românesc, a tălcuirilor cumini privitoare la trecutul nostru își clădește, ajutat de școala germană din Viena și Berlin, un sistem de convingeri, pe care-l știa să-l apere cu îndărătnicie și din care înțelegea să coboare cât mai multe binefaceri sufletesti asupra neamului.

Cu ochii luminați de puterea cerească a geniului el simțește și vede prăpăția ce paște neamul, cunoaște răul, care nu vine

parohienii maioreni, de sine stătători, nepătați, cari își împlinesc datorințele parohiale». Evident deci, că față de cuprinsul acestui § din «Statutul organic» §-ul 10 din Regulamentul parohial, admitând posibilitatea de a se ținea *sinod* parohial cu același număr de membri, câți are *comitetul* parohial, a dat și da constituției noastre bisericești o îndrumare spre dispoziția §-ului 42 punct 1 din «Regulamentul organic» dela 1864, unde se spune, că *alegerea profesorilor și a învățătorilor se ține de sfera activității comitetului, iar nu a sinodului parohial*.

Cred că nime nu va țerca să făurească din acest § 10 al Regulamentului parohial cap de acuzație asupra congresului, deoarece dispoziția aceasta *interpretativă* era impusă de necesitatea reală și de interesele vitale ale bisericii și școalelor noastre.

Căci cu dispoziția § 6 din «Statutul organic», că toți parohienii să ia parte la sinod, s'ar fi putut și s'ar putea zădărnici, în toată bună vremea, rezultatul oricărui sinod și mai ales al sinoadelor electorale.

Iată deci, că ceea ce am propus eu cu privire la §§-ii 18, 40, 88 și 150, adecă *precizarea cuprinsului lor prin dispoziții interpretative sprijinite pe Reg. org. din 1864 și pe intențiile legislatorului*, nu este un caz fără precedent în istoria constituționalismului nostru bisericesc! Și acel § 10 al Regulamentului parohial nu-mi aduc aminte să fi provocat nici un protest din nici o parte, nici pericolul vre-unei modificări «ad libitum» și nici pornirea ceva cam sumeață și arogantă de a «*perhoreasca*» și apostrofa pe ceice au introdus în Regulament această dispoziție necesară și folositoare.

Prin cele desfășurate până aici sper a fi dat răspunsurile cuvenite față de obiecțiunile mai însemnate, ce s'au ridicat cu privire la cuprinsul articolului meu «*O chestiune de actualitate*».

Rămâne să mai reflectez în treacă la câteva observări de ordin secundar.

Față de *quasi* supărarea și surprinderea părintelui Tulbure, că n'am lansat ideea, să se întrunească congresul național-bisericesc în *fiecare an*, țin să observ, că o asemenea idee n'am putut și nu voiu putea lansa, câtă vreme nu vor fi angajați la Consistorul mitropolitan *cel puțin trei asesori (din fiecare senat câte unul)*, cari să locuiască permanent în Sibiu, să muncească cu stăruință și cu pricepere, să aibă spirit de inițiativă spre a putea da la timp îndrumările de lipsă pentru mitropolia întreagă.

Până atunci însă, până nu se va face acest lucru, oricine ar lansa ideea dorită de păr. Tulbure, ar face un lucru fără rost, căci ar expune prea adeseori viitoarele congrese la pățania celui convocat pe ziua de 1 Octomvrie 1880, care a fost revocat prin literile mitropolitane Nr. 150/1880 M. «*din lipsa materialului pregătit pentru congres*»!

În ceea ce privește deosebirea între sinoadele *ordinare* și între cele *electorale*, la cari și părintele Tulbure știe, că nu lipsesc «obișnuitele valori de agitație», trebuie să mărturisesc, că aceasta este destul de mare. Dl advocat Ioan de Preda privind lucrul numai din punct de vedere formal, nu dă nici o atențiune acestei deosebiri, pentru că la sinoadele parohiale «participă tot numai indivizi, cari și așa în toată Dumineca se adună și se întâlnesc în biserică».

Adevărat. Însă există o *deosebire foarte mare între dispoziția sufletească*, între sentimentele și cugetarea creștinului, când vine la biserică, numai ca să asculte sfânta liturghie, și când vine să-și exercite dreptul său constituțional, mai ales, dacă e vorba de vre-un act electoral, unde se poate avânta la vociferări și vitejii, cari adesea pot să vatem adânc și să profaneze sfîntenia bisericii. Oricine a avut prilej să conducă sinoade electorale și poate să-și dea sama de psihologia mulțimii, statornică și liniștită, ca valurile mării, va putea să înțeleagă această deosebire. La sinoadele ordinare însă, cu ordinea lor de zi, care a aceeași în fiecare an, cu prezentarea șocotelilor și a bugetelor, poporul rămâne mai liniștit în sufletul său. Deaceia am fost și sunt încă și acum de părere, că în sinoadele parohiale din Ianuarie s'ar fi putut face în mod cu mult mai liniștit, *prin concluze sumare*, realegerea vechilor reprezentanți, decât să se țină atâtea sinoade electorale în câteva săptămâni și într'un timp atât de nepotrivit!

«Dar apoi, cum stăm cu colegiile de alegere preoțești și cu cele de scrutinare?» — mă întreabă dl Ioan de Preda.

Să răspund și la această întrebare! Preoții și alții sunt datori a se întruni în cursul Păresimilor în conferență preoțească de primăvară și a se spovedi la duhovnicul tractual. Cu acest prilej s'ar fi dat ordin, ca întrunirile acestea preoțești să se facă după cercurile electorale, iar nu după protopopiate. Preoților li s'ar fi comunicat circulara consistorială respectivă și nu cred că s'ar fi găsit măcar unul singur, care să se împotrivescă dispozițiilor dintr'însa. Con-

cluzul sumar s'ar fi trimis la consistor deodată cu concluzele sumare ale diferitelor sinoade parohiale, astfel încât colegiile de scrutinare nu ar mai fi fost de lipsă în cazul realegerilor sumare. S'ar mai fi cruțat și prin aceasta o sumă oarecare în favorul fondurilor consistoriale, cari au să lupte cu atâtea dificultăți, încât abia mai pot face față diferitelor trebuințe cari sporesc din an în an.

Dlui advocat Ioan de Preda i s'a părut, că găsește și inconsecvență în cuprinsul articolului meu. Spre a învedera însă, cât de consecuent este dsa, fie-mi permis a cita 2 pasagii din articolele dsale.

În articolul I (nr. 125 din Tel. Rom. coloana a 2-a) scrie dl Preda următoarele:

«Astfel oprite ar fi, și după *părererea mea ar trebui să fie privite ca oprite numai întrunirile corporațiilor legiuitoare și reprezentative. Și și dintre acestea numai ale sinoadelor protopresbiterale și eparhiale, precum și ale congresului*»...

Iar în articolul II (nr. 126 din Tel. Rom. coloana 1-a) tot dsa se pronunță astfel: «Punându-ne deci întrebarea: ce *oprește* sau *poate opri* pe organele sau corporațiile noastre bisericești, ca să *funcționeze* și după expirarea periodului pentru care fusese alese? Răspunsul după mine este *nimic*, — absolut nimic»...

Din aceste două păreri, mai bucuros aș accepta pe cea din urmă decât pe cea dintâi. În articolul meu, *O chestiune de actualitate*, țărâmurându-mi în mod destul de rațional problema numai la cei 4 §§-i privitori la restaurarea corporațiilor reprezentative, am știut din capul locului, că prin rezolvirea acestei probleme se rezolvă de sine și partea privitoare la celelalte corporațiuni, căci sinodul protopresbiteral întrunindu-se în Februarie 1915, poate alege din sinul său comitet și epitropie protopresbiterală, fără nici un tumult și fără nici o dificultate, tot astfel sinoadele eparhiale din Aprilie 1915 și congresul național-bisericesc din Oct. 1915 vor putea alege asesori în locurile vacante sau *realege* pe cei cărora le-a expirat mandatul.

Deci obiecțiunea, că n'aș fi rezolvit problema decât în parte, este puțin întemeiată. Eu toată dificultatea o aflu în *sinoadele parohiale electorale*, nu în cele protopresbiterale, eparhiale și în congres, membrii cărora sunt toți *oameni cu judecată matură*, cari pot să-și dea sama deplin de gravitatea situației și cari nici între împrejurări normale nu s'au dedat nici odată la scene

tumultoase, compromițătoare pentru demnitatea bisericii. De aceea nu pot nici decum împărtăși *părererea* dlui advocat Ioan de Preda, că întrunirile acestor corporațiuni reprezentative superioare «*ar trebui să fie privite ca oprite*». Așa ceva îmi pare cu de-săvârșire neadmisibil, căci atunci organismul nostru constituțional bisericesc ar fi osândit să rămână câțva timp într'o situație cu totul anormală: să funcționeze numai picioarele fără cap.

Că punctul meu de vedere față de sinoadele parohiale electorale, în aceste timpuri crâncene, nu e lipsit de temei, o dovedește în deajuns și cuprinsul circularilor consistoriale, privitoare la restaurările dela începutul anului 1915. Din aceste circulare transpiră multă îngrijorare. Astfel Consistorul aradan spune categoric, că preoții și învățătorii nu au dreptul să prezinte liste pentru alegere, ci «*să se abțină dela participarea în luptele de partide*». De aci se vede că însuș Consistorul admite eventualitatea acestor *lupte de partide*, cari vor zdruncina și de astădată, ca în atâtea alte rânduri, liniștea sufletească a credincioșilor noștri din multe parohii. Căci opreliștea, impusă preoților și învățătorilor de a nu prezenta liste de candidați și de a nu participa la luptele electorale, nu poate fi considerată ca un remediu suficient pentru evitarea acestor frământări păgubitoare. Se știe doar, că în cele mai multe cazuri, pricinuitoarii acestor lupte electorale și provocatorii scenelor tumultuoase de prin sinoadele parohiale nu sunt nici preoții, nici învățătorii, ci alții, cărora chiar și prin menționata circulară li se dă o *libertate nețărâmurată*. Căci, contrar dispoziției din § 35 al Regulamentului parohial, conform căruia «în caz de neînțelegere ivită la constituirea sinodului, prezidentul este îndreptățit a *denumi* din fiecare partid câte un bărbat de încredere și un notar», circulara din Arad dă și în punctul acesta *curs liber* lărmuitoarelor și admite alegerea notarului sinodal și a bărbatilor de încredere prin *votare nominală*, pe baza listei membrilor sinodului parohial. Această dispoziție poate avea ca urmare, dupăcum și prevede circulara consistorială, că în unele parohii sinodul va dura *două zile*, făcându-se în ziua primă «*numai constituirea și cenzurarea socoților*, iară *restaurarea* să se facă în ziua a doua, adecă în ziua imediat următoare, când apoi n'are să se țină

¹ Cf. Cons. arhid. nr. 13536 plen. din 1 Dec. 1914; ale consist. aradan circ. nr. 6151 din 27 Novemvrie 1914 și acelaș număr din 1 Dec. 1914; este interesant și actul consist. aradan nr. 6653 din 5/18 Dec. 1914.

din afară, ci dela noi, deoarece neamul e năpădit de puzderele oamenilor lipsiți de cinste și sinceritate, care cu obraznicie se îmbulzesc spre locurile de sus — *comerciazând toate sentimentele omenești și toate interesele superioare ale națiunii*, deoarece «*la temelia clădirii noastre naționale se găsește o țărâ-nime, al cărei suflet e ucis de cea mai neagră incultură și a cărei putere de viață se stinge din pricina sărăciei și a întunerului*». Povățuit de dragostea sa nemărginită față de adevărul și cu dreptatea, simte sfânta datorie de a vorbi. Trebuie să vorbească. Sinceritatea sufletului o cere, — aceasta e atribuțiunea eroică a personalității lui.

Și vorbește ca un profet din vechiul Israil, vorbește din adâncul inimii neprihănite cu o patimă implacabilă, în calitate de revizor școlar celor dela putere deslușindu-le fără teamă incorectitățile și interesele mărunte, cari îngroapă școalele și omorâ duhul din ele. Fiecare școlă condițiile dela cari află răzămăntărea soartei țărânului și a țării: «*popa să fie bun, învățătorul pedagog, administrația cinstită, darea mică, statul să fie stat și omul om*». În favoarea învățătorilor își ridică adeseori glasul, apretind după dreptate însemnăstra «*ocropoșii lor ingrate*» și reclamând pe seama lor o situațiune mai prielnică, pentru a putea îngriji fără stârjenire de îndatoririle lor. Preține însă, ca și învățătorii să se poarte astfel, încât asupra lor «*să nu atârne nici măcar pretextul unei desconsiderări din partea concetățenilor și a școlărilor lor*».

Dar într'o zi, aproape de inserarea lui fără de vreme, se vede în drum singur, fără adăpost, singur în viață, fără asigurarea zilei de mâine, amenințat de cea mai neagră mizerie. Cu sufletul sfâșiat de cele mai chinuitoare grij, încearcă pe la stăpânii vieții de azi. Dar nime nu-l mângăie, nime nu-l ajută. Atunci disperat se refugiază în coliba dela marginea vieții noastre naționale în bojdeuca «*Timpului*», unde deși neliniștit de *strigătele copiilor-politiciani flămânzi după putere, ranguri și avere, își află cel puțin un adăpost pentru ziua de mâine. Aici aprinde el lupta cea mare și sfântă, lupta pentru cele mai înalte și scumpe valori ale neamului, al cărei aur, grâu de aur, numai după ce el a plecat dintre noi, l-am aflat și prețuit. E aurul gândirii lui, al sufletului lui.*

În serile târzii, când clocotul lumii amuțea, când patimile ascunse de haina de lut adormiau, se așeza la masa lui de brad, ascuns după «*perdelele lăstate*», pentru a sta de vorbă cu geniul neamului, care-l trimisese în lume. Îi povestea în graiul dulce, ca fi gurul de miere, turnat în versuri măestrate, istoria umbrelor lui pe pământul românesc și învățăturile culese dela frați.

În clipele acestea sfînte cred că s'a zămistit ideea mântuirii noastre ca neam și limbă — prin trezirea în sufletul tuturor a idealului național — fiul unul născut al geniului neamului, care încheagă întreg neamul într'o unitate indestructibilă și îndreaptă și întărește credința în puterea și mărirea neamului.

Jăratecul din poveste, prefăcut în aur, îl flăm în urma lui Eminescu în «*slova trudită a scrisului lui*», din care fiecare se poate infurpa după vrednicie. Prin scrisul, munca, prin viața lui s'a întemeiat și clădit naționalismul adevărat pe toate terenele vieții noastre românești, naționalismul, care regenerează, care «*spulberă himerele și așează în locul lor adevărul*», care ne îndreaptă pe drumul bun pentru a ne regăsi pe noi lașine și ființa noastră ca neam.

În aceste zile grele doresc, ca sufletul mare al lui Eminescu să se sălăsluiască pe o clipită în sufletele noastre ale tuturor, să ni le aprindă de dragoste pentru biserică noastră, pentru școala românească, pentru interesele vitale ale neamului din care facem parte, lăsându-ne în locul zgurei grijilor tot aurul simțămintelor și gândurilor lui.

Aceasta e cea mai sfântă împărtășenie sufletească ce ne putem închipui. «*Conștiința națională trează a marelui Eminescu va cugeta din nou prin mii de minți, va vorbi prin mii de glasuri și va putea chema spre apărare mii de mâini hotărâte la muncă*». Atunci izbăvirea noastră e sigură.

Las' mamă, lacrimi nu mai stoarce...

Las' mamă, lacrimi nu mai stoarce...
Și tu, muiere nu mai plânge,
Ioniță tot se va întoarce
Oricum, rănit, mânjit de sânge...

Iar de-o vrea Domnul, ca se cază...
Eroi nu vor fi mulți ca dânsul!..
Fiți mândre, încetați cu plânsul,
C'aveți un mort din neam de vază!..

B.

Durerea cea mai mare.

Trei ostași plecau la luptă...
Palizi și cu fața suptă.
Plângea unul și ofta:
— «Vai de biată maica mea!..
Altul din cei trei ostași
Și mai tare să bocea:
— «Vai de bieți-mi copilași!..
....» Dar, tu frate, tu ce lași
Depărtându-te de țară?..
Pe al treilea întrebară
Câțiva cunoscuți din noi.
«Jalea ți pare mai amară,
Lacrimile-ți mai șuvoi
Curg decât celorlalți doi,
Cari azi pleacă la război!..
Ca trezit prin proaste glume,
Că l'au tulburat din plâns,
Brav ostașul le-a răspuns:
«Plâng... că n'am pe nime-n lume!..
Cyrano.

sfânta liturghie și convocarea duhului sfânt, ci are simplamente să se continue ședința din ziua premergătoare, ceace se va nota *expres* la protocol». Dacă nu se va putea continua ședința *Luni*, se continuă în a 2-a *Duminică*!

Intreb: *acuma este timpul potrivit pentru sinoade electorale, cari să țină credincioșii bisericii noastre în neliniște cu săptămânile?*

Și fără a mai aștepta răspunsul, pe care îl va da la această întrebare un judecător imparțial: timpul, recapitulând voiu spune, că și acum consider modalitatea indicată în articolul «*O chestiune de actualitate*», ca fiind mai corăspunzătoare și mai favorabilă intereselor noastre bisericesti și naționale. Admit firește, dupăcum am arătat și mai sus, că *inițiativa* ar fi trebuit să pornească dela Consistorul Mitropolitan și dela congresul național-bisericesc, care s'ar fi putut întruni și ar fi fost foarte de dorit, să se întrunească într'o ședință extraordinară, în care pe lângă alte lucrări folositoare s'ar fi convenit să comemoreze și împlinirea primului semicentener dela reînființarea mitropoliei noastre!

E regretabil, că nime n'a aflat de cuvântul a face mai de timpuriu *propunere hotărâtă* în acest sens.

Acum, *mai mult decât oricând* în cei 46 de ani trecuți, ar fi fost indicat momentul de a cerca să facem *câțiva pași de progres* pe terenul constituționalismului nostru bisericesc, slujind Duhului mai mult decât literelor, pentru că — dupăcum scrie apostolul Pavel — «*litera omoară, iar Duhul dă viață!*»

Față de ceice țin cu atâta predilecție la învâlișul exterior, la litera sau *coaja* «Statutului organic», mă mulțămesc a păstra toată admirațiunea pentru *sâmburele* lui, pentru ideea creștinească, din care a isvorât mărețul plan al mitropolitului Șaguna de a așeza toate părțile constitutive ale bisericii noastre într'o ordine, unitate și armonie binefăcătoare.

Și, în aceste zile mari, mă gândesc plin de încredere la roadele constituționale bisericesti, cari vor răsări în viitor din acest *sâmbure dătător de viață!*

Tisza la Viena. Prim-ministrul ungar, contele *Stefan Tisza*, a fost Sâmbătă în Viena și a fost primit în audiență din partea Majestății Sale, spre a-i prezenta felicitările de anul nou ale guvernului ungar. Contele Tisza, care a fost primit foarte afabil din partea Majestății Sale, a avut apoi întrevvedere cu ministrul de externe, cu cel de războiu și cu ministrul-president austriac.

«**Cartea roșie.**» Dela Viena vine știrea, că e pusă sub presă «*Cartea Roșie*» austro-ungară, pregătită de multă vreme, ca răspuns, ori ca întregire, a Cărții Galbene și a Cărții Albastre. Aceste două colecții de documente și acte diplomatice, referitoare la marel războiu mondial, vin deci acum întregite cu documentele și cu actele din «*Cartea Roșie*» austro-ungară, care are de scop să pună în lumină adevărată motivele, pentru cari a fost început războiul. Va cuprinde deci documente referitoare la epoca, care a precedat războiului mondial.

Ordin presialt către armată. Majestatea Sa, Împăratul și Regele Francisc Iosif I, a adresat armatei și marinei, de ziua anului nou, următorul ordin: «De cinci luni ale anului ce apune luptă monarhia, în războiul care i s'a octroat, ei și aliații credincioase, cu inimici număroși și puternici. Reprivind asupra perseveranței statornice a armatei și marinei mele, asupra voei de luptă, care umple de bucurie, și asupra vitejiei, care desconsideră moartea, primesc înălțătoarea încredere, că fiii războinici ai Austriei și Ungariei, pe uscat și pe apă, vor purta cu onoare, spre binele patriei, și cele mai grele încercări, pe cari le vor mai reclama dela ei virtuțile militare în acest războiu. Cu recunoștință plină de durere mă gândesc la numărul mare al celor, cari și-au jertfit viața pe arena sângeroasă, pentru cauza noastră dreaptă, și salut cu cea mai caldă recunoștință pe vitejii mei soldați, în speranța, că cu ajutorul

lui Dumnezeu anul nou îi va duce la biruință. Viena, 31 Decembrie 1914. *Francisc Iosif* m. p.»

Promisiunile contelui Tisza. Cu privire la concesiunile pe cari le-a pus în vedere contele *Tisza*, ministrul president al țării noastre, poporului român din patria aceasta, în cunoscuta scrisoare adresată Excelenței Sale, Arhiepiscopului și Mitropolitului *Ioan Meșianu*, publică ziarul «*Ziua*» din București un articol, de interes deosebit, din care aflăm, că contele Tisza a declarat în modul cel mai categoric în fața unui amic al ziarului numit, că *aceea ce a promis, va îndeplini în întregime*, și astfel nu e îndreptățit nime să tragă la îndoială împlinirea făgăduințelor făcute. A mai declarat contele Tisza, că în *ministerul de culte și instrucțiune publică să lucrează deja la proiectul de lege despre reformele ce sunt de introdus în actuala lege școlară.* Contele Tisza vrea să înlătuască dorința, pe care de mult o are, de a face împăcarea definitivă între poporul maghiar și poporul român. Aceasta e impresia pe care și-a câștigat-o amic al ziarului «*Ziua*», primit în audiență din partea contelui Tisza.

Un advertisement. În urma faptului, că Liga Culturală din București s'a prefăcut, prin votarea din partea congresului din zilele trecute a unui nou program de muncă și de luptă, într'o Ligă Națională, cu tendințe și scopuri politice, și în urma faptului, că din noul comitet al Ligei au primit se facă parte și domni *Dr. Vasile Lucaciu* și *Octavian Goga*, încă cetățeni ai statului ungar și membri în comitetul național român: ziarul «*Românul*» din Arad adresează acestor doi domni următorul advertisement, în numărul de Duminică:

«Că ce fac frații noștri din România... e treaba lor. Nu este însă nici decum treaba domnilor *Dr. Vasile Lucaciu* și *Octavian Goga*, să facă la București politica Românilor din Ungaria și Ardeal. Înainte de a lua parte la acțiuni și propagande politice în România, domni *Vasile Lucaciu* și *Octavian Goga* trebuiau să se expatrieze și să declare, că nu voesc să mai facă parte din conducerea politică oficială a poporului românesc din Ungaria și Ardeal. Politica acestui popor se face aici, acasă, în țara lui, prin el însuși, și cine vrea să-l conducă în orice direcție, trebuie să fie în fruntea lui, luând asupra-și întreaga răspundere a îndemnurilor sale. Comitetul executiv al partidului național român din Ungaria și Ardeal nu poate să reprezinte altă politică, decât aceea pe care o face poporul românesc întreg din Ungaria și Ardeal, jertfindu-și cu atâta îmbelșugare scump sângele său pentru patrie și pentru tron. Suntem convingși, că domni *Dr. Vasile Lucaciu* și *Octavian Goga* își vor fi trimis deja domnului *Dr. Teodor Mihali* demisiunea lor din comitetul executiv al partidului național român din Ungaria și Transilvania».

Din partea noastră mai adaugăm, că dupăce domnul *Octavian Goga* ocupă și alte posturi în viața noastră publică, culturală și bisericască, credem, că și va fi înaintat demisia și din aceste posturi, asemenea incompatibile cu activitatea sa din București.

Discursul de anul nou al contelui Tisza.

Ca în trecut, așa și de astădată, în ziua anului nou membrii partidului guvernamental s'au prezentat în număr mare la domnul ministru-president, *Tisza István*, pentru a-i aduce urări de bine la intrarea în anul nou.

La vorbirea de felicitare a presidentului partidului guvernamental, contele *Khuen-Héderváry Károly*, contele *Ștefan Tisza* a răspuns într'o vorbire mai lungă, de deosebit interes. În discursul seu contele Tisza a spus situația politică, atât cea externă, cât și cea internă. A arătat, că nu asupra noastră cade vina și răspunderea pentru izbucnirea războiului, pentru că noi ne-am aflat și ne aflăm în apărare. Tripla înțelegere a fost ofensivă. Iar despre Sârbia se știe, că dela anexiunea Bosniei și Herțegovinei căuta prilej de războiu. Dar monarhia austro-ungară a fost totdeauna pentru pace.

Războiul, început astfel nu din vina noastră, a adus mari surprinderi dușmanilor noștri, cari au trebuit să vadă și să se convingă, că monarhia nu e atât de slabă, cum credeau ei. Dar a trebuit să ne convingem și noi, că și dușmanii noștri sunt mai tari decum se credea. Ei s'au pregătit de mult de războiu.

Contele Tisza a vorbit apoi cu multă durere despre înfrângerea mare, pe care am suferit-o în Sârbia, din pricina, că dela soldații noștri de acolo s'au cerut lucruri supraomenești, dar și-a exprimat și convingerea, că greșala va fi în curând re-

parată. A lădat apoi purtarea bravuroasă a soldaților noștri de pe câmpul de războiu și a lădat societatea, care acasă își face datorința patriotică. A atins deplina armonie politică și militară, care există între monarhia noastră și Germania. A făcut comunicarea, că mergerea sa, a contelui Tisza, la cartierul general german, s'a făcut în scopul problemelor mari din viitor. Speră, că cei din Austria vor înțelege acum, că o Ungarie independentă e proptă puternică a monarhiei, și își exprimă părerea, că încă în acest an ne vom putea bucura de binecuvântările păcii.

A încheiat spunând, că războiul acesta își va avea roadele sale și cu privire la raporturile noastre interne. Lupta purtată pe câmpul de războiu, umăr la umăr, precum și munca societății de acasă, sevărsită de toți, fără deosebire de neam, naționalitate și confesiune, — cu mici excepții — trebuie se aducă în viitor roade binefăcătoare. Din războiul acesta națiunea maghiară trebuie se iasă mai tare, mai puternică, dar războiul va face, ca națiunea maghiară se estindă și asupra cetățenilor de limbi nemaghiare binecuvântările concordanței, iubirei și încrederii. Vor fi de stabilit și astfel de apariții, cari vor trebui se fie sanate și pedepsite, dar sunt în preponderanță fapăturile, cari au să fie remunerate. Dorește națiunii mulți ani cu mult mai fericiți decât toți cei de până acuma.

Cronică pedagogică.

Muzeul Pedagogic al Casei Școalelor.

De *Dr. M. C.*

În numărul 132 al ziarului nostru am vorbit despre «*Buletinul*» cel scoate direcția Muzeului Pedagogic. E de mare interes pentru școala noastră să cunoaștem și frumosul Muzeu Pedagogic din strada *Cosma 11*, înființat de Casa Școalelor cu cheltuieli însemnate. Muzeele pedagogice sunt o necesitate de întâia ordine pentru progresul învățământului public. Ele sunt icona fidei a școlii din trecut și din vremurile prezente. Aici se găsește materialul didactic relativ la toate obiectele de învățământ, prin întrebunțarea căruia învățătorul și profesorul își face lecțiile conform cerințelor nouă ale pedagogiei. La noi în Ardeal nu există astfel de muzee și tocmai de aceea trebuie să ne gândim la crearea lor. Firește că noi — în lipsă de bani — vom începe în stil mic. Ar trebui mai întâi să adunăm ce mai putem găsi relativ la scutul trecut al școalelor noastre. Învățătorii vor străngă lucrurile de interes școlar găsite prin cături uitate și le vor așeza în localul școlii ca pe niște comori. S'a accentuat de altfel și în anii trecuți nevoia acestor muzee și poate că unii învățători au și început să lucreze în direcția aceasta. La seminarul «*Andreian*» încă s'au pus bazele unui astfel de muzeu.

Pentru a înțelege și mai bine valoarea deosebită a muzeelor sub raport școlar, dăm mai la vale — după *Buletin* — istoricul, menirea, organizarea și diviziunile Muzeului Pedagogic din București. Din această descriere somară fiecare învățător va afla cam ce poate cuprinde un muzeu școlar în condițiile noastre modeste și mai ales ce trebuie să facă corpul nostru didactic, ca aceste excelente mijloace de învățământ, cari sunt muzeele, să nu mai rămână în domeniul dorințelor platonice, ci să ia ființă cât mai curând lângă fiecare școală românească. Învățătorii vor face prin aceasta unul din cele mai mari servicii pentru școala și cultura națională.

Și acum iată ce se spune în *Buletin* despre Muzeul Pedagogic:

«Avându-se în vedere marea dezvoltare ce instrucțiunea publică a luat la noi în țară și față cu legile, cari au așezat pe teren solid învățământul, precum și ținta urmărită de a se da o instrucțiune cât mai largă, mai completă și mai temeinică, dl administrator al Casei Școalelor, *Mihail Popescu*, a găsit de imperioasă necesitate a întemeia un «*Muzeu pedagogic*» cât mai complet și cu ramificațiunile necesare avântului ce instrucțiunea publică a luat.

Ideea înființării acestui muzeu pedagogic, la care să se alăture și o bibliotecă pedagogică, a fost aprobată de Ministrul Instrucțiunii de atunci, dl *Spiru Haret*, și astfel această instituțiune și-a luat ființa în anul 1910.

Muzeul și biblioteca urmăresc, în primul rând, dezvoltarea învățământului primar și normal, apoi învățământul secundar și celelalte școli.

1. Scopul lor este:

a) Să ne dă o cunoștință limpede a progresului ce l-a făcut învățământul și școala românească dela începuturile ei până astăzi și să dea putință celor ce ar studia istoria culturală a neamului, să aibă la îndemână material trebuincios studiilor lor în partea ce privește școala.

b) Să fie un centru de instrucțiune pentru corpul didactic, unde să se poată întregi cunoștințele pedagogice găsim cărți pe cari nu și le pot procura ori de a căror existență nu știu (serieri străine), și unde să aibă putință de a se ține în curent cu progresele școlare din alte țări.

c) În fine, ele ar împlini un deziderat al pietății și datoriei noastre naționale, de a nu lăsa uitării și perzării cele ce au un interes istoric pentru noi.

2. Pentru ajungerea acestui scop:

a) Muzeul este deschis, pentru membrii corpului didactic, în anumite zile și ore, când se dau informațiunile cerute.

b) Biblioteca funcționează, pentru membrii corpului didactic, ca orice bibliotecă publică. Ei pot împrumuta cărțile acasă (nu însă și pe acelea din secțiunea retrospectivă). Felul cum se împrumută cărțile se arată printr'un regulament.

c) Membrii corpului didactic se pot adresa în scris ori verbal muzeului și bibliotecii, cerând informațiuni asupra oricăror chestiuni de domeniu pedagogic, de cari ar avea nevoie, de exemplu: să se recomande cărți ori reviste, serieri de popularizare etc., și întrucât va fi cu putință va căpăta oricine răspunsul dorit.

d) Pe lângă bibliotecă există o sală de lectură, în localul Muzeului Pedagogic, unde membrii corpului didactic pot, în anumite ore, să cetească revistele române și străne, să ceară cărți pen'ru studiile lor, ca în orice sală publică de lectură.

e) Casa Școalelor va îngriji, ca din timp în timp în sala cea mare a locului său, să se ție conferențe instructive, cu subiecte literare, științifice, religioase și pedagogice, chiar cu proiecțiuni luminoase și cinematografice. Vor fi rugați să țină asemenea conferențe membrii corpului didactic, cei mai distinși artiști, oameni de litere etc. Conferențiarilor vor fi plătiți; intrarea însă va fi liberă.

3. Muzeul care urmărește în șir cronologic dezvoltarea învățământului școlar, va cuprinde:

a) Materialul didactic din vremurile vechi ale școalelor de pe lângă biserică și mănăstiri, instrumente de scris, table de păreți, instrumente de corecțiune, note muzicale, călimări de alamă ce se purtau de brau, codee, pană de gâscă s. a.

b) Materialul didactic al școalelor dela începutul veacului până la înființarea Casei Școalelor: table murale, hărți, tablouri intuitive, aparate și instrumente, globuri, instrumente de scris, table, tăbățe etc.

c) Materialul didactic cu cari Casa Școalelor a înzestrat școalele: hărți, table intuitive, tablouri religioase și istorice, atlasuri, globuri, reliefuri, compasuri, figuri geometrice, măsuri metrice etc.

d) Instrumente de lucru manual, cu cari Casa Școalelor a înzestrat școlile, și obiecte expuse, din cele ațese, lucrate prin școli.

e) Planuri de școli, adoptate de Casa Școalelor, fotografiile uoara din școlile clădite, albumuri de școli vechi urbane și rurale, cum erau înainte fotografiile de case vechi în cari funcționau școale, fotografiile școalelor normale actuale, planurile grădinișelor școlare și a câmpurilor de experiență de pe lângă școalele normale, planurile și fotografiile uscătorilor de prune, ale cuptoarelor de pâine, lăptănișilor, grejărilor școalelor normale, etc.

f) Colecții de aparate didactice, cu cari sunt înzestrate școalele străine din Franța, Germania, Elveția, Suedia etc., cum și hărți, tablouri etc.

g) Mobilierul unei școli normale.

4. Biblioteca cuprinde:

a) Cărțile ce se întrebunțau la școlile de pe lângă biserică și mănăstiri: bucoavne, psaltiri, veștile sfinților, coas'oave, minee etc.

b) Cărțile de curs primar, dela abcedarul lui *Luzăr* până în zilele noastre. Se vor căuta și cărțile ce le-au avut și le au Români de peste hotare, în Ardeal, Țara-Ungurească, Banat și Bucovina.

c) Cărțile cu cari Casa Școalelor înzestrează bibliotecile populare. Serierile pedagogice publicate de Casa Școalelor în «*Biblioteca pedagogică*», în «*Biblioteca de popularizare*», în «*Biblioteca școlară secundară*» s. a.

d) Cărțile de popularizare pe toate terenurile, câte s'au publicat până acum (și se vor publica de acum înainte la noi), care se vor găsi mai de folos.

e) Revistele pedagogice românești și cărțile de literatură pedagogică, cari ar interesa educațiunea și învățământul. Reviste pedagogice străine, cari conțin didactic și pedagogic, germane, franceze, italiene, engleze s. a.

f) Cărți de școală primară din diferite țări ale Europei.

Astfel fiind stabilit principiul după care să se conducă Muzeul Pedagogic și bibliotecă, s'au început lucrările pentru realizarea Muzeului. Pentru acest scop, din luna Maiu 1910, numit fiind șef al Muzeului dl. I. Moisil, s'au început lucrările necesare pentru organizarea muzeului, pentru aranjarea materialului didactic și al bibliotecii.

Pentru a avea o privire mai detaliată asupra Muzeului Pedagogic s'au făcut următoarele diviziuni:

I. Colecțiunile de material didactic.

Construcțiunile de școli, mobilier școlar, planuri, modele în lemn, carton, gips etc. Fotografii de clădiri școlare, bănci, catedre, table, dulapuri, susținătoare de hărți și tablouri. Lineale, echerle, teuri, compasuri, călimare, icoane religioase, obiecte pentru împodobirea claselor etc., și pentru formarea gustului estetic ș. a.

Igiena școlară: Vase pentru băut apă, vase pentru spălat, scurșători. Farmacie școlară, antialcoolism, articole pentru excursiuni școlare și cercetări.

Grădini de copii: Tablouri murale, modele, material de lucru. Învățământul primar și normal. Învățământul secundar. Seminarul. Școli de agricultură. Școli de meserii. Școli comerciale. Școli de menaj (gospodărie casnică). Orfelinate, școli de surdomuți și orbi. Școli de adulți. Școli de corecțiune. Învățământul militar. Educațiunea în familie.

II. Biblioteca pedagogică.

III. Biblioteca elevilor de curs secundar.

IV. Laboratorul de fizică și chimie (lucrări practice ale elevilor).

V. Laboratorul de științe naturale (lucrări practice ale elevilor).

VI. Secția diaporizivelor, aparate de proiectiune.

VII. Secția de manuscrise, autografe, corespondență, documente, fotografii, stampe, medalii, busturi, peceți.

VIII. Secția de clișee pentru ilustrat cărți.

IX. Secția de negative fotografice.

X. Expoziția permanentă a atelierelor susținute de Casa Școalelor. Obiecte lucrate de elevi.

XI. Controlul bibliotecilor rurale. Cataloge-inventare, statistice. Mersul lor.

XII. Secțiunea retrospectivă a Casei Școalelor.

S'au ales mai întâi din decrziul de material al Casei Școalelor tot ce putea să figureze în noua instituție, și apoi s'au făcut comerziile de ceace trebuia să completeze materialul didactic și biblioteca.

Casa Școalelor a pus la dispoziție tot treg etajul de sus al localului său. Aici s'au aranjat totul și anume: a) în trei sale mari s'au aranjat muzeul propriu zis; b) într-o sală secțiunea retrospectivă; c) o sală pentru obiectele de lucru manual, executate de învățători și învățătoare la cursurile de vară dela școala normală din Câmpulung și dela aziul „Elena Doamna” Cotroceni; d) o sală reprezentând o clasă model cu mobilier școlar, etc.; e) o sală de lectură împreună cu biblioteca pedagogică, și f) două camere-birouri.

Lucrările de aranjare a materialului didactic foarte bogat și al cataloagii cărților au durat timp de șapte luni, timp relativ foarte scurt, executate de un personal foarte mic (3 persoane). În ziua de 20 Noiembrie 1910, ziua inaugurării muzeului și bibliotecii, totul era gata, aranjat: fișe alfabetice pentru cărțile de bibliotecă scrise pe un catalog Nr. 1 al bibliotecii, aranjat pe specialități, cu un număr de peste 4.000 cărți (4174) imprimat. Acest catalog s'a continuat în anii următori, compunctându-se cu cărți comandate și din daruri, astfel, că în anul 1913, numărul cărților se ridică (conform catalogului tipărit Nr. 2) la peste 8.000 cărți (8142).

În prezent se lucrează la catalogarea bibliotecii datorită de Onor. Ministerul al Instrucțiunii Publice în Maiu a. c., și al cărei număr fiind de vre-o 5.000 volume, biblioteca se ridică în total la un număr de vre-o 13.000 cărți.

În anul 1911 s'a pus temelie la o nouă instituție, și anume: „Biblioteca elevilor de curs secundar”.

Importanța bibliotecilor nu se mai discută astăzi, ele sunt cei mai puternici factori pentru cultura unui popor. Gustul cititului trebuie mereu dezvoltat, lectura tineretului trebuie bine aleasă și ordonată conform cerințelor pedagogice.

Pentru biblioteca elevilor de curs secundar s'au ales cărțile cele mai potrivite — recomandate de profesori — din limbile română, franceză și germană, din toate specialitățile.

Sala de lectură s'a așezat, în anul întâi (1911—12), într-o odă din localul Casei Școalelor, care dovedindu-se a fi prea

mică pentru numărul elevilor cetitori, s'a mutat, în anul al doilea (1912—13), într-o sală cu mult mai mare.

Biblioteca este deschisă în zilele de lucru dela 2—6 oare p. m. Pentruca elevii din școlile secundare din București să cunoască ce cărți se găsește în bibliotecă, s'au făcut două cataloage, și anume: unul după autori, pe fișe, aranjat în mod alfabetic, iar al doilea, aranjat pe specialități, s'a imprimat în două volume (Nr. 1 și 2) și cuprinde un număr de peste 3.000 cărți. Aceste cataloage imprimate s'au trimis direcțiilor școlilor secundare din București și se află în cancelaria profesorilor, cari atrag atenția elevilor asupra cărților ce le recomandă, iar un alt exemplar este în permanență în fiecare clasă ale amintitelor școli.

Custode-conducător al bibliotecii elevilor este dl. A. Măndru.

În anul 1912 s'au înființat laboratoarele de fizică și chimie din colecțiile de aparate existente și s'au comandat și altele noi, întocmindu-se pentruca elevii să poată face lucrări practice.

Cu conducerea acestor laboratorii și a lucrărilor practice a fost însărcinat dl. Dr. E. Ludwig, profesor la liceul din Ploiești.

Tot în același an s'a înființat laboratorul de științe naturale, în care elevii fac lucrări practice.

Cu conducerea acestuia a fost însărcinat dl. Dr. A. Grădinescu, profesor secundar.

Încă dela înființarea muzeului pedagogic s'a pus baza unei secțiuni de diaporizive, necesare la lecțiunile rezumative, ce profesorii fac, din deosebite materii, elevilor, în sala de conferențe, sau cari se imprumută diferitelor școli din țară, la conferențele ce corpul didactic ține elevilor sau publicului și sătenilor. Această secțiune, care cuprinde în prezent vre-o 12.000 diaporizive, din toate științele și în mare parte (vre-o 4.000) relativ la neamul românesc, s'a dovedit de un foarte mare folos, deoarece diaporizivele circulează mereu în țară. Un catalog, pe specialități, s'a tipărit încă în anul 1910, iar în curând va apărea un catalog detaliat asupra tuturor diaporizivelor existente.

S'a creat de asemenea o secțiune în care se prețuie deosebite manuscrise, autografe, corespondențe și documente de ale membrilor corpului didactic din trecut și prezent, sau în general relativ la școli și învățământ. De asemenea fotografiile de ale pedagogilor și profesorilor, stampe, medalii, busturi, peceți etc.

O altă secție este a clișeelelor pentru ilustrat cărți. Aici aparțin toate clișeele întrebuintate în cărțile publicate de Casa Școalelor, sau cari se primesc în dar, sau se comandă pentru anumite scopuri. Administratiunea revistei „Albina” a dăruit acestei secțiuni a Muzeului Pedagogic clișeele cu cari s'a ilustrat Albina dela apariția ei până astăzi.

O secție ce nu cunoștem a fi existând în altă parte, este secția de negative fotografice. Negativele de cari dispune Muzeul sunt cumpărate sau dăruite. Multe servesc la reproducerea diaporizivelor ce eventual se strică din cauza deseia circulari prin țară.

Casa Școalelor convoacă din timp în timp o parte a corpului didactic dela școlile rurale, în timpul vacanței de vară, la cursuri de lucru manual. Astfel învățătorii, la Câmpulung, învață a lucra diferite impletituri de răchită, papură etc., sau cartografiul, legatul cărților, sau frângheria, lemnașia etc. În același timp învățătoarele învață a țese diferite feluri de pânze și stoffe, cu motive românești, la școala normală dela „Azilul Elena Doamna” dela Cotroceni (București). Cursurile acestea durează câte șase săptămâni. Participanții au casa și masa gratuite. Din obiectele lucrate aici unele se iau pentru Muzeul Pedagogic. Asemenea se colecționează și obiecte lucrate de elevi, precum și din atelierelor ce Casa Școalelor le subvenționează.

Revizorul de lucru manual, dl. Bobei, conduce lucrările la Câmpulung, iar domnișoara Zoe Georgescu, maestra, la „Azilul Elena Doamna”.

Casa Școalelor a înființat de prin anul 1890 până astăzi un număr de vre-o 940 biblioteci pe lângă școlile rurale și le a înzestrat cu cărți potrivite pentru săteni și elevi. Pentru a se putea urmări mersul acestor bibliotecii, s'a instituit o secție a controlului bibliotecilor.

În fine o secțiune retrospectivă a Casei Școalelor are de scop de a aduna materialul necesar de tot ce Casa Școalelor a realizat dela înființarea ei.

Personalul Muzeului Pedagogic e următorul:

Șef: I. Moisil. Custozii: B. Degenmann, At. Măndru, D-ra Octavia Corodeanu. Conducătorul laboratorului de fizică și chimie:

Dr. E. Ludwig profesor. Conducătorul laboratorului de științe naturale: Dr. A. Grădinescu, profesor. Conservatorul colecțiilor istorice: C. Moisil, profesor.

Legende și tradiții populare.

Învățând despre comuna natală și împrejurimea ei, nu vom lăsa neutilizate tradițiile și legendele, scrii stau în oareșcare legătură cu ea. Așa d. e. pentru *Ocoligul-mare* nu va fi lucru zadarnic să spun tradiția, care ne povestește despre trecutul comunei înainte de venirea Tatarilor. Ea ne spune, că până în vremea aceea comuna se afla pe locul numit „Agrii” și „Pomi” — părți de hotar deasupra satului sub muntele Vârfului — și se numea „Agrii”, și că pe vremea aceea bășagul de aur era în floare în minele de pe „Pârâul Vârfului”. Venind Tatarii au dat foc satului, iar oamenii și-au făcut locuințele după aceea jos în Valea Ocoligului, unde e comuna în ziua de azi.

Ajunzând a învăța despre *Jidovina* iarăși voi aminti legenda ei, care ne spune, că aici și-au avut cuibul o ceată de urieși de neam jidovesc, după cari și-a luat numele acest munte.

Ne spune mai departe, că pe acest munte au zidit o cetate înaltă până la ceriu și pietrele le aduceau din Muntele Mare, călcând pe Scărișoare și pe Vultură și de aici pe Jidovina. Când a fost gata, au băgat de seamă, că sferderul cu care să sfredelească ceriul, ca să poată intra acolo, și l-au uitat jos. Au trimis o femeie de a lor ca să-l aducă. După ce cobori, văzând ce drum are să mai facă, ea blăstămă cetatea, cerând dela D-zeu, să o risipească. Cetatea să risipi cu tot și ruinele acestei cetăți ar fi pietrele, adevă stâncile acelea, cilindrice și globuroase, din vârful Jidovinei, puse parcă cu mâna una peste alta.

În legătură cu urieșele stânci numite Scărișoare le voi spune copiilor tradiția cu Bela (probabil al IV-lea). Ea ne povestește, că acesta bătut și alungat de Tatarii, aici a scăpat cu viață, și comorile lui cele mai scumpe să zice că aici ar fi îngropate. Și în tradiția aceasta trebuie să fie ceva adevăr istoric, căci sub Scărișoare e o comună numită Belioara, iar de alte două părți este muntele Belioara și Fața Belioarei, tot lângă Scărișoare.

Ilarie Beian, Inv. Ocoligul-mare.

În hotarul comunei Blăjeș, spre est, se află un deal numit „Dealul furcilor”. Numai numele lui ne arată ce însemnătate a avut acest deal în timpurile mai vechi. — Spre nordost să află o curmătură, numită „Poarta de fer”, fosă dela nime n'am primit nici o deslușire chiar nici dela oamenii cei mai bătrâni. — Lângă comună spre nord să află un șes mic numit „râul paterilor”. Din numirea lui deduc, că râul acesta sau a fost proprietatea unor preoți romano-catolici în timpurile mai vechi, sau că de mult să fi fost aici o biserică ori mănăstire romcat. și deduc și din împrejurare, că înainte de anul 1848, în comuna Blăjeș au existat cinci curți domnești, dintre cari astăzi numai două mai există.

Ilarion Gheaja, Inv. Blăjeș.

Une dintre cele mai răspândite legende din părțile noastre este „Blăstăm de mamă”, care legendă e versificată de poetul George Coșbuc și tipărită în Biblioteca populară a Tribunei Nr. 13. Continutul pe scurt e acela, că o mamă își blăstămă pe un copil din cei trei ce i-a avut și blăstămă să prinde. Ca mamă îi pare rău de ce a făcut, și îl desleşă de blăstăm, însă pe ea o loch te pământul de vie.

O altă legendă cunoscută e „Până când va trăi lumea”. Această legendă într-o altă variantă de cum am auzit-o în jurul nostru e publicată de învățătorul Teodor A. Bogdan din Bistrița în „Foaia Poporului” din Sibiu Nr. 30 din 1909. Subiectul e același la ambele, cu acea deosebire, că pe când după cea publicată în „Foaia Poporului” pământul e pizit la patru cornuri de 4 Serafimi cu săbii de foc în contra deavolului, care vrea să iasă din adânc și să cufunde pământul, dar neputând izbuti întru nimic, scipă numai fic de iese până la suprafața pământului, până atunci, după cea auzită de mine, pământul e răzimat, respective stă așezat pe patru pești mari și la cea mai mică mișcare a lor se elatină pământul. Pământul va trăi până când — după cea distinsă — îl vor mai păzi Serafimi, și aceștia vor păzi până când oamenii nu vor strica învoeala avută cu D-zeu de a ține 4 posturi, iar după cea din urmă, până când vor trăi peștii.

De ce strălucesc ochii mătinei e o legendă asemenea auzită în părțile noastre, însă și aceasta într-o altă variantă e publicată de învățătorul T. A. Bogdan în Nr. 30 din

1909 a „Foaiei Poporului”. Deosebirea între legenda auzită de mine și între cea publicată de T. A. Bogdan e aceea, că până când după cea dintâi mâta e făcută din mânășă lui D-zeu, după cea de a doua mâta e făută din mâna diavolului.

O altă legendă răspândită în părțile noastre e „Giu sânger” versificată de bardul dela Mireș și Continutul acestei legende pe scurt e următorul: Un hoț vestit de ce-dru totre alți mulți omoară și pe tatăl său. Când în urmă a știut acest lucru, într-o stăta a devenit de impresionat, încât și-a pus de gând să-și ispășească păcatul prin chin și tortură trupescă și anume așa, că o jumătate de vacă a tot cărat apă cu gura arsă, până când la o jumătate de vacă buturuga inverzește — semn că i s'a iertat păcatele, — când și el să stingă și moare, iar în locul unde s'a îngropat a răsărit un lemn, numit sânger.

Cunoscută e în părțile noastre și legenda „Cucul” publicată de S. Fl. Marian și tipărită și în cartea a II-a de cetire de I. Popescu, precum și în Biblioteca școlară Nr. 4.

„De când are țarca coadă lungă”. Legendă aceasta asemenea am auzit-o în părțile noastre. Subiectul acestei legende este următorul: O țarcă — cum au și astăzi obiceiul — tot cărăia și sbura de pe un par pe altul, în apropierea unei case, unde o femeie bătrână își făcea de ale mâncării în culină. Ne putând suferi acest cărăit al țarcii, a ieșit mâniașă din culină și a aruncat cu o lingură după ea, nimerindu-o îndărăptul cozii și acolea a și rămas, de atunci are țarca coadă lungă.

„Peatra dracului”. Legendă aceasta e din părțile noastre. E de notat, că această legendă s'a format în urma unui caprițiu al naturii. A nume: Lygi Hita (com. Cojocnei) să află o stâncă de peatră, înaltă de vre-o 4 metri, al cărei diametru în partea deasupra este de vre-o 2 metri. Peatra aceasta să zice, că a adus-o neuratul în degetul cel mic și ar fi pus-o acolo cu intențiunea de a o pune în mijlocul văii Armașu ui, ceea ce, de să întâmpla, pieria lumea. Dar planul nu și l-a putut duce la îndeplinire, deoarece apucându-l cântatul cocoșului, neuratul a săpat piatra în locul unde să găsește astăzi, la vre-o 200 metri de țărnuș stâng al văii Almașului. Această legendă nu s'a publicat nicăieri până acum.

Tradiții cari să referesc la persoana regelui Matia. Auzind regele Matia, că în orașul Cluj este un jid, care asuprește oamenii și-i pune la lucru fără să le răspundească la sfârșit osteneala, a venit la Cluj travestit, fără a-l cunoaște cineva și umbla prin piață. Deodată vine un servitor de al judeului și văzând pe Matia îl ia de scurt și îl duce la tânt de lemne în curtea primarului. Aici Matia scrie cu o cretă pe trei bucați de lemne numele „Matia”. Mai târziu a venit iar la Cluj, dar acum cu toată pompa și s'a dus și la judele unde stricând grămadă îi arată ce e bucați de lemne cu numele lui. Judele văzând aceasta se roagă de iertare. Matia însă îl pedepsește foarte aspru pentru ticăloșia lui.

Mai departe tot despre regele Matia mai e următoarea tradiție: „Numai odată a fost târg de câni în Buda”. Subiectul acestei e, că odată regele Matia rmbiând prin Cluj — travestit — a ajuns și pe la târgul de vite, unde între alții un om bogat vindea 12 boi. Văzând aceasta Matia s'a rugat, ca să dea și la vecinul său — care era un om sărac, — să-l sjeite cu ceva. Acesta însă nu voia cu nici un pret. Pe omul sărac — care era cu un câne lângă el — îl face să creadă, că în Buda se va face un târg mare de câni, să meargă și el. Așa a și făcut omul nostru; s'a dus și regele Matia i-a dat pe câne prețul dela 12 boi. Băgatul auzind, că ce preț au canii în Buda, pe preț îl a 12 boi și-a cumpărat tot câni și a mers și el, în-ă nu i-a cumpărat nimenea. În urmă mergând la regele Matia și îmbindu câni, acesta i-a răspuns: „Numai odată a fost târg de câni în Buda”.

Tot despre regele Matia se mai povestește și a rămas în gura poporului următoarea tradiție: Regele Matia auzind, că domniile de pământ asuprește peste măsura poporului, a chemat la el pe mai mulți și i-a ospătat cum se cade. După masă apoi le-a pus la fiecare din ei câte o sapă în mână și i-a dus pe toți la săpat în vie. Iosă după o muncă de vre-un sfert de ciaz, acum unul, acum altul să lăsă de lucru, așa că în scurt timp numai regele Matia singur a rămas la lucru. Văzând aceasta Matia le-a zis: Vedăți, cât de greu este a lucra, întocmai așa fi este și metului popor, deci grjiți și pe viitor va purtați mai omește cu el.

Tradiții să păstrează în gura poporului încă și de pe timpul invaziunii Tatarilor. E interesant, că oamenii din părțile noastre numesc pe tătari „câpcaoi” și îi descriu ca pe niște ființe peste măsură de urâte. Cruzimile ce au săvârșit pe la anul 1241—2 au lăsat urme adânci în popor. Acum zic, că acei câpcaoi (Tătari) sunt lochiși într'un

zid de piatră, însă nu e speranță să scape, decât când vor fi pastile în luna lui Maiu, ceea ce de se va întâmpla vreodată, ei vor scăpa de acolo și vor prăpădi țările.

Petru Bura, Inv. Jimborul mare.

Războiul.

Maiestatea Sa, Monarhul nostru, a aflat de bine să treacă la penzie și pe al doilea comandant de armată dela granițele sârbești, pe generalul de infanterie *Liborius Frank*, care a ocupat Belgradul, dar n'a știut să'l păstreze pe seama noastră, ci a fost silit să'l evacueze. Neînsemnatele atacuri ale Sârbilor și Muntenegrenilor au fost de altcum toate respinse din partea trupelor noastre, cari se reorganizează și întregesc cu forțe nouă, sub comanda supremă a Arhiducelui *Eugen*, pentru a începe de nou ofensiva.

Prin Carpați au încercat se treacă pe teritor ungar nouă trupe rusești, dar au fost împedecate de trupele noastre. Rușii au avut pierderi mari. O înălțime la sud de Gorlice a fost luată cu asalt de ai noștri, după o luptă înverșunată. Un batalion întreg rusesc a fost nimicit. A fost prins un ofițer superior, patru ofițeri subalterni și 850 de soldați. În zilele premergătoare au căzut în captivitate și alți mulți Ruși, cari au pierdut și câteva mitralieze.

În Polonia rusăscă Germanii au ocupat localitatea Borzymov, de însemnătate mare pentru Ruși. O mie de Ruși au ajuns în captivitate la Nemți. Peste noapte Rușii au făcut încercarea ca să o recupe, dar au fost respinși cu mari pierderi. Pe la Rava trupele germane înaintează și cuceresc terenul.

În Franța și Belgia se dau lupte pe întreaga linie, fără întrerupere, cu rezultat favorabil pentru Germani, iar Turcii au luat în stăpânire orașul Ardagan dela Ruși, cari bătuți fiind, au trebuit să se retragă. Turcii au luat dela Ruși 3 tunuri, 13 mitralieze și 2000 de Ruși au ajuns în captivitate la Turci.

Cum luptă Francezii?

Surprinderea cea mare, pentru cei ce asteptau, ca actualul războiu mondial să se termine în scurtă vreme, în câteva săptămâni, o formează faptul, că toate trupele intrate în foc poartă luptă cu un eroism vrednic de admirat. Toate sunt bine instruite, bine disciplinate și provăzute cu toate cele necesare pentru purtarea unui războiu modern. De aci apoi urmarea, că nu se pot învinge unele pe altele, că lupta hotărâtoare n'a putut fi dată încă în curs de cinci luni. Cu o vitejie și pricepere deosebită luptă și trupele franceze, mai ales prin păduri. Felul lor de a lupta prin ascunzișuri îl descrie un ofițer german în ziarul „*Bürgerfreund*” după cum urmează:

„Lupta în păduri, lupta în mușchi... Aceste cuvinte pentru noi înseamnă spaimă și vedenii. Prima spaimă este: Inimicul nu se vede nici odată. A doua spaimă este: Peste tot ni se întind numai curse. A treia spaimă este: Suntem împușcați din toate părțile. A patra spaimă este: Nu putem lua nici odată contact cu inimicul. Companiile noastre nu știu, dacă se găsesc pe aceeași linie cu celelalte trupe germane, sau se găzesc în mijlocul trupelor inimice. Și-acum, a cincea spaimă și cea mai teribilă: Trupele noastre sunt înșelate așa, că de multe ori se împușcă între ele.

Zadarnic luăm cele mai mari precauțiuni, fiind că nu odată ni s'a întâmplat să ne pomenim cu câte o trupă inimică în mijlocul nostru. Francezii nu se arată nici odată în număr mai mare de 10—15 oameni, cari fac pe „uite popa, nu e popa”. Abia i ai găsit și au și dispărut.

Ceea ce este mai teribil de cât orice, este strigătul de „*Eigene Truppen*” (ai noștri) pe care îl auzim în jurul nostru, când încetăm focul, pentru a nu împușca pe camarazi. Imediat însă o salvă plină ne culcă la pământ. Cei cari se dau drept ai noștri, erau vânătorii alpini francezi.

O altă șiretenie a lor este și următoarea: Adese ori câte un front puternic german este atacat de câte 5—10 vânători,

cari strigă „*Ura*” și dau focuri unul după altul, de crezi că sunt nebuni. De îndată însă ce ne îndreptăm atenția spre ei, mai totdeauna suntem atacați din flancuri, sau din spate, de trupe superioare inimice.

Acest fel de a duce războiul ar fi pentru noi o adevărată nenorocire, dacă Francezii ar avea și ei uniformă verde-griș. Dar și așa hainele lor sumbre și pantalonii roșii nu se prea observă din cauza pădurilor, cari prin cele mai multe locuri sunt întunecoase. Vânătorii alpini însă au pantalonii albaștri închiși și pe cap poartă o beretă de aceeași culoare și afară de aceasta este fără îndoială o trupă de elită și poate cea mai bine instruită. Întâlnirile cu patrulele lor este o adevărată groază. Ele se strecor nevăgăte în seamă, foarte repede, și aproape fără cel mai mic șopot. N'auzi nici comandă, nici fluierat. Te pomenesti însă de-odată cu ei în spinare, ca cu niște animale sălbatice. Și atacurile lor sunt așa combinate, încât nici nu ne vine să tragem, de oare ce ne este frică să nu ne împușcăm tot pe ai noștri.

Iată bunăoară o amintire care mă face să tremur și astăzi. Fusesem trimis împreună cu 24 de soldați la o depărtare de 1 km. ca să-mi păzesc compania din care trebuie să spun, că a treia parte fusese distrusă și nu mai păstra de cât un singur ofițer. Soldații parcă aveau un presentiment. „Domnule locotent, îmi spuneau ei, suntem pierduți”. Ajung într'un loc admirabil, de unde puteam opune cu succes la caz de nevoie rezistență inimicului, îmi împart oamnei și cu mine nu păstrez de cât șase soldați. La un moment dat, iată că zăresc în fața mea un vânător alpin, care înainta, ca și cum nu și-ar fi dat seama în fața cui se găsește. Ordon atunci să fie luat la ochi. Dar abia dau comanda și zeci de împușcături inimice ne înconjoară de toate părțile. Un glonț mă lovește în binoclu. Fără el aș fi fost mort. Ne-am retras atunci în grabă, crezând că avem de-aface cu forțe numeroase, de și sunt sigur, că nu era de cât o simplă cursă ce ni se întinse.

Așa suntem nevoiți să ne luptăm în fiecare zi. Abia ne ridicăm capul și poc... o lovitură de pușcă. Toată ziua nu facem, de cât să ne apărăm, nu atât de inimic, cât de cursele ce ni se întind”.

NOUTĂȚI.

Sărbători fericite dorim tuturor colaboratorilor, cetitorilor și binevoitorilor ziarului nostru.

Din cauza sfintelor sărbători, numărul proxim al ziarului nostru apare Luni la orele obicinuite.

Tunuri cucerite. Vineri seara, în 1 Ianuarie n., la 6 ore au sosit în gara Sibiiului un tun rusesc, unul sârbesc și o mitralieze rusească. O companie de onoare, în frunte cu muzica regimentului nr. 31, precum și un public numeros, așteptau pe peronul și în apropierea gării sosirea trenului. Iodată după ce s'au dat onorurile militare, s'au înălțat caii la tunuri, care au fost aduse în Piața mare și expuse vederii publice. Zilnic se adună mii de vizitatori, să vadă din apropiere tunurile cucerite de vitejii noștri ostași.

Socoteli comunale. S'au dat publicității socotelile orașului Sibiiu pe 1913. Averele întreagă a orașului nostru este, în cifră rotundă, 15 milioane coroane, cu o datorie de ceva peste 7 milioane coroane. Venitele comunale au fost în 1913 peste un milion și jumătate, ear cheltuielile tot cam atâtea. Locuitorii români ai Sibiiului au fost nedreptățiți și în anul sus amintit; de oarece din suma de 43 mii coroane, destinată în scopuri culturale, bisericesti și școlare, abea li s'a dat cam opt sute de coroane, — ceea ce nu stă în raport nici decât cu dările plătite de români. Cred oare concetățenii noștri sași, că încă tot n'a sosit timpul unei îmbunătățiri, acordându-ne atât, cât ni se cade pe bună dreptate?

Nu se dansează. Poliția vieneză nu permite, ca în carnealul d'n 1915, să se danseze în localurile publice ale capitalei austriace. Oprerea se rapoartă numai la petreceri organizate de reuniuni în localuri publice.

Stare de asediu. După știri din Stockholm, guvernul rusesc a proclamat starea de asediu în Petersburg și în suburbiile sale.

Vizita principelui moștenitor sârbesc. Din Niș se scrie, că principele moștenitor Alexandru a vizitat pe ofițerii prizonieri austro-ungari, cari au declarat prințului că sunt mulțumiți de tratamentul umau al autorităților militare sârbești.

Se scumpește berea. În considerare că astăzi se întrebunțează și orzul la producerea făinei, guvernul ungar a pus în vedere fabricanților de bere o reducere de 30 procente în producția berii. Aceasta va avea de urmare o urcare a prețului, și anume cu 4 fleri de litru.

Prizonierii din Germania. Numărul total al prizonierilor aduși în Germania este peste 600.000 soldați, și aproape 9000 de ofițeri. Rușii sunt reprezentați în aceste cifre cu 350.000 de soldați și 4000 de ofițeri. Restul se vine pe francezi, belgieni și englezi.

Correspondența lui Victor Emanuil II. Regele actual italian, Victor Emanuil III, s'a hotărât să publice correspondența bunicii lui Victor Emanuil II. Suveranul de acum, care este unul din cei mai buni cunoscutori ai istoriei familiei regale italiene, a adunat vre-o 800 de scrisori de ale regelui ocupător ale Romei. Edițiunea va apărea sub îngrijirea ministrului coloniilor *Martini*. Se va da la iveală numai o parte din scrisori, în considerare că există multe momente, care trebuie luate în seamă. Correspondența regelui Victor Emanuil II. are să lămurească viața politică a epocii sale.

Moartea lui Bruno Garibaldi. Regimentul de voluntari italieni comandat de Pepino Garibaldi a dat prima luptă în 26 Dec. în pădurea Argonilor. Cum comunică un combatant ziarului *Secolo*, regimentul compus din 2500 soldați a sosit după un marș de cinci zile în prima zi de Crăciunul catolic la Florenț și apoi s'a îndreptat spre tranșee. Dimineața compania primită a tranșeului la o distanță numai de 30 metri dela Nemți, a primit ordinul spre asalt, cu cuvintele: „Înainte pentru Italia și Franța!” Dar Germanii se vede că nu s'au lăsat surprinși de acest atac îndrăzneț, ei acoperiră cu o ploaie de gloanțe pe agresori. Între primii căzuți este și Bruno Garibaldi, al treilea fiu al lui Ric'otti Garibaldi. (Nepot al vestitului Giuseppe Garibaldi). Primul atac eșuase. Prin un al doilea atac săvârșit cu formidabilă vehemență Italianii luară în posesie un tranșeu german. Șapte din ei se baricadaseră în el, când tranșeul subminat sbură în aer. Italianii auvăr 40 morți și 150 răniți, — spune „*Berliner Lokalanzeiger*”.

Oprea. O circulară, trimisă de ministrul ungar de interne tuturor autorităților judecătorești, opreste particularii de-a expune în vitrine armele și obiectele de echipament cucerite dela dușman. Astfel de arme și obiecte nu este iertat nici să se pună în circulație.

Timbre nouă. Intrând în vigoare nouă lege despre timbre, cu 1 Ianuarie 1915 s'au pus în circulație timbre nouă pentru documente, și anume de câte 1.75 și 1.25 coroane.

Pentru ziua numelui. Ștefan Duca, culegător de litere și notar al „Reuniunii sodalilor români din Sibiiu” și-a rescum-părat felicitările din prilejul zilei onomastice dăruind suma de 5 cor. fondului „Victor și Eugenia Tordășianu pentru înzestrarea fetelor sărace”, al numitei reuniuni.

† Nicolau Platoș, paroh gr. ort. român în Rusciori (tractul Sibiiu), după grele suferințe, împărțit fiind cu Sfintele Taine, a încetat din viață, în 19 Decembrie v., la 5 ore a. m., în al 77-lea an al etății. Rămășițele pământești ale defunctului s'au asezat spre od-huă vecinică Duminecă, în 21 Decembrie v. la 1 oră d. a. în cimitierul bisericii ort. rom. din comuna Săcel. Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată!

Pentru răniți. Se aduce la cunoștința onoratului public, că din venitul curat al concertului de binefacere dat în 13 Dec. c. în favorul soldaților răniți, s'a dat o parte spitalului de rezervă al reuniunii femeilor rom. și o parte „Crucei Roșii” din loc. Suprasolviri s'au primit dela d-na Minerva Brote 2 cor., d-șoara Nina Dunca de Sajó 2 cor. și d-nul medic colonel Pop 4 cor., cărora se mulțumește călduros și pe calea aceasta.

Revista Luceafărul. La cererea mai multora de a le trimite revista „Luceafărul”, ti anunțăm pe această cale, că deodată cu mobilizarea revista și-a sistat apariția, deoarece redactorul ei, domnul Oct. C. Tăslăvanu, a trebuit să plece pe câmpul de războiu. Rugăm pe toți cetitorii revistei să binevoiască a fi cu răbdare până când redactorul acestei reviste va putea să se îngrijească din nou de apariția ei regulată. Să nădăjdum, că nu peste prea multă vreme vom putea împlini dorințele și așteptările abonaților noștri. *Administrația revistei „Luceafărul”.*

† Grigorie Coste, un brav soldat din Bhor, a murit într'un spital din Zagreb, unde a fost adus de pe câmpul de războiu, cu niște răni grave, primite dela dușman. Cu toată îngrijirea bună, n'a putut scăpa cu viață, ci și-a dat sufletul, departe de casa și familia sa. Pe sicriu i s'a pus o cunună de crengi de brad, cu panglică națională și la groapă a fost petrecut de cumnatul seu, chemat de acasă, de colonia română din Zagreb, compusă din doamna Alexandrina Matheiu și fiecele sale, și de numărâși camerazi. Odihnească în pace eroul *Grigorie Coste*.

Vicariat greco-catolic maghiar în Ardeal. Aflăm din zările budapestane, că episcopia gr. cat. maghiară de Hajdudorog va rezolva în curând chestiunea vicariatului ardelean. Reședința noului vicariat are să fie orașul Murașoșorhei. Asupra persoanelor viitorului vicar nu s'a luat încă hotărâre definitivă.

Economie. A apărut: Raportul camerei de comerț din Brașov asupra situațiunii economice din circumscripția ei, în 1913. Înaintat Excelenței Sale domnului Ministru de comerț r. u. Brașov. Tip. Ciurcu & Comp. 1914. Un vol. de 114 pagine.

Pentru răniții români din Viena. Societatea jubilară imperială, pentru zidirea unei biserici ortodoxe române și întemeierea unei comunități bisericești în Viena, a ales din sinul său un comitet, care are obligațiunea să cerceteze soldații răniți români din spitalele vieneze. Membrii comitetului, al cărui președinte este dl Al. Lupu general l. r., ear secretar e dl Victor Roșca, îngrijesc de lectură potrivită, împart daruri, fac serviciu de interpret și mijlocesc correspondența răniților și în sfârșit poartă grijă ca soldații să se împărțesească de mângâierile religioase. Pentru a realiza acțiunea aceasta, comitetul apelează la inimile bune, să contribuie după puteri la sporirea fondului material necesar. Dăruirile sunt a se trimite la Viena, I Löwelstrasse nr. 8.

Despre invaziunea din Zemplin. Vicecomitele Iuliu Dokus a raportat în congregația comitatului Zemplin, că trupele dușmane rusești s'au ivit la 19 Noemvrie în părțile acestui comitat și în câteva zile au ocupat cam a treia parte din teritor, în mărime de 380 000 jugere catastrale, pe care se găsește 170 de comune cu o populație de 70 mii de suflete. Pericolul invaziunii a durat până în 12 Decembrie, când și ariergarda dușmană a fost alungată peste granița comitatului. Invaziunea a piceinut în patru cercuri și mai ales la Homonna, însemnate pagube. Raport amănunțit se va înainta îndată după stabilirea datelor oficiale. Comitele suprem a spus, că s'a procedat la prețuirea daunelor, după care, în marginile posibilității, vor urma apoi despăgubirile.

Teatru.

(x) O galerie interesantă de figuri militare, cu semnele lor distinctive, a defilat pe scena teatrului sibiian în tragedia *Rosenmontag* de Hartleben, jucată Sâmbătă în 2 Ianuarie.

Drama ofiterescă se petrece într'o mică garnizoană germană. Povestea este tot cea veche: de-o parte ofițerul onest și amoretat de o fată săracă și inferioară în rang, de altă parte rudenile ambițioase și intrigante. Aceste din urmă izbutesc să compromită și să sacrifice fata, dar cu ea împreună — fără voia lor — distrug și cariera și viața militarului înșălat.

Desnodământul, — eroii piesei lui Hartleben se sinucid amândoi, — nu ni se pare de loc natural; dar firește, e un sfârșit frumos și produce efect, dacă drama e bine interpretată, cum a fost bunăoară și de astă dată.

Admirabil a jucat dl *Wonger* într'un rol, care i se potrivește și în care nu l-a întrecut nici unul din înaintașii săi, câți s'au perindat în Sibiiu. A secundat cu succes d-șoara *Dopler*; ear în rolurile mai puțin mari s'au deosebit domnii Schröder, Moga, Redl, Stelzer.

Programa *Seratei* de Duminecă, în 3 Ianuarie, s'a alcătuit din recitări războinice de actualitate, câteva cântece, dansuri și cuplete. Aproape întreg personalul trupei a avut ocazie să-și dovedească destoiniciile artistice.

Marti, în 5 Ianuarie, se dă: *Jurământul credinței*, comedie în 4 acte.

Miercuri, în 6 Ianuarie: d. a. la 3 ore: *Eva aurie*, comedie în 3 acte. Seara la 7 și jumătate: *Altefa Sa valsează*, operetă în 3 acte.

Joi, în 7 Ianuarie: *Frații dela St. Bernhard*, dramă în 5 acte de Anton Ohorn.

